

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

PANKIN KORKOKATTEeseen VAIKUTTAMINEN

Case: Päijät-Hämeen Osuuspankki

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden ala
Liiketalouden koulutusohjelma
Taloushallinto
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Lauri Sajaniemi

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

SAJANIEMI, LAURI:

Pankin korkokatteeseen vaikuttaminen
Case: Päijät-Hämeen Osuuspankki

Taloushallinnon opinnäytetyö, 46 sivua, 5 liitesivua

Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön aihe on Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokate. Tutkimuksen tarkoitus on tutkia case-yrityksen Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokatetta ja ennen kaikkea sitä, miten korkokatteeseen voidaan vaikuttaa.

Tutkimus alkaa teoriaosalla, jossa paneudutaan Euroopan talouskriisiin, joka on viime vuosien korkotason nopeiden muutosten taustalla. Korkotasoa on vaikuttanut olennaisesti pankkien korkokatteisiin. Lisäksi teoriaosassa käsitellään luottolaitoksen tilinpäätöksen muodostumista, joka eroaa muista yrityksistä merkittävästi.

Tutkimusosassa tutkitaan case-yrityksen korkokatteen muodostumista ja sitä, miten siihen voidaan vaikuttaa. Tutkimusmenetelmänä on toiminut haastattelu. Lisäksi tutkimuksessa on paneuduttu case-yrityksen tilinpäätöstietoihin viime vuosilta sekä yrityksen sisäiseen kuukausittaiseen raportointiin korkokatteen osalta.

Tuloksissa on löydetty keinoja korkokatteeseen vaikuttamiseen. Tärkeimpiä niistä ovat kasvu, hinnoittelu ja suojautuminen. Tulosten pohjalta on esitetty erilaisia vaihtoehtoja sille, miten korkokate kehittyy tulevina vuosina eri muuttujien vaihtuessa. Lisäksi on esitetty keinoja, joilla korkokatetta voitaisiin parantaa.

Asiasanat: korkokate, korkotasoa, euribor, pankkitoiminta, Euroopan talouskriisi, luottolaitoksen tilinpäätös

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Studies

SAJANIEMI, LAURI:

Pankin korkokatteeseen vaikuttaminen
Case: Päijät-Hämeen Osuuspankki

Bachelor's Thesis in Financial Management 46 pages, 4 pages of appendices

Spring 2014

ABSTRACT

The subject of this thesis is net interest income. The purpose of this study is to examine net interest income and the ways in which it can be influenced. The case company of this study is Päijät-Hämeen Osuuspankki.

The theoretical part starts by discussing the European financial crisis, which has caused the quick changes in interest rates. Those changes have influenced bank's net interest income significantly. The theoretical background also examines credit institutions financial statements, which differs substantially from other companies financial statements.

The empirical section examines what constitutes net interest income includes and how it can be influenced. The data used in the empirical section consists of interviews, the case company's financial statements and internal monthly reports.

The results of this study show ways to influence net interest income. The most important ways are growth, pricing and hedging. Based on these results different scenarios have been presented about the way net interest income will develop under various different factors in the upcoming years. Besides that, different ways to improve net interest income have been listed.

Key words: net interest income, interest rate level, Euribor, banking business, European financial crisis, credit institution's financial statement

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja tutkimuksen rajaus	2
1.3	Tutkimuksen rakenne ja toteutus	2
2	TALOUSKEHITYS HEIKENTYNEEN KORKOKATTEEN TAUSTALLA	4
2.1	Euroopan taluskriisin tausta	4
2.1.1	Finanssikriisi USA:ssa	4
2.1.2	Kriisi leviää Eurooppaan	4
2.2	Vaikutukset korkotasoon	6
2.3	Korkotason vaikutus pankkitoimintaan Suomessa	7
2.4	Kiristynvä sääntely ja pääomavaatimukset	10
2.4.1	Vakavaraisuussäädökset	10
2.4.2	Vakavaraisuuden laskeminen	12
2.4.3	Pankkivero	13
2.5	Pankkien toiminta muuttuvassa tilanteessa	13
3	LUOTTOLAITOKSEN TILINPÄÄTÖS	15
3.1	Luottolaitoksen tilinpäätös	15
3.2	Tuloslaskelma	15
3.3	Tase	19
3.3.1	Vastaavaa	19
3.3.2	Vastattavaa	22
3.4	Liitetiedot	23
4	CASE: PÄIJÄT-HÄMEEN OSUUSPANKIN KORKOKATE	25
4.1	Case-yrityksen esittely	25
4.1.1	OP-Pohjola	25
4.1.2	Päijät-Hämeen Osuuspankki	26
4.2	Tutkimuksen toteutus	27
4.3	Taserakenne	27
4.4	Korkokatteen kehitys viime vuosina	28
4.5	Korkokate vuonna 2013	32
4.6	Korkokate lähivuosina	32

4.7	Pankin keinoja vaikuttaa korkokatteeseen	32
4.7.1	Kasvu	32
4.7.2	Hinnoittelu	34
4.7.3	Suojaustoiminta	38
4.8	Johtopäätökset	40
5	YHTEENVETO	42
	LÄHTEET	44

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Toimeksianto tämän opinnäytetön tekemiseen tuli Päijät-Hämeen Osuuspankilta. Päijät-Hämeen Osuuspankkia, kuten muitakin pankkialan toimijoita, ovat koskettaneet suuret talouden muutokset viimeisten vuosien aikana. Näiden muutosten taustalla ovat olleet USA:n ja Euroopan talouskriisit, jotka ovat vaikuttaneet yleiseen korkotasoon. Yleinen korkotaso taas puolestaan vaikuttaa merkittävästi pankkien korkokatteisiin. Koska korkokate on merkittävin pankin tulonlähteistä, ovat isot muutokset siinä aina olennaisia pankin koko toiminnan kannalta. Näin ollen korkokatteen tutkiminen opinnäytetyönä on varsin ajankohtainen ja pankin kannalta tärkeä aihe.

Theseuksesta löytyy muutamia aiheitani sivuava tutkimuksia. Juho Ryytänen Savonia-ammattikorkeastakoulusta on tehnyt vuonna 2012 opinnäytetyön aiheenaan Pankin tilinpäätösanalyysi, Case: Pankki X. Opinnäytetyössä tutkittiin ”tilinpäätösanalyysin soveltuvuutta luottolaitoksen taloudellisen tilanteen analysointiin”. Teoriaosassa käsiteltiin pankkitoiminnan käsitteitä, perusasioita sekä pankin tilinpäätöksen ominaispiirteitä. Tutkimusosassa tehtiin trendi- ja tunnuslukuanalyysiä kyseisestä case-pankista. Korkokate ei kuitenkaan opinnäytetyössä ole kovin merkittävässä roolissa, ja lukuun ottamatta teoriaa pankin tilinpäätöksen muodostumista, ei päällekkäisyyttä oman työni kanssa synny.

Teemu Partanen Turun ammattikorkeakoulusta kirjoitti opinnäytetyönsä vuonna 2013 otsikolla Pankkitoiminta matalan korkotason oloissa. Teoriaosassa kerrotaan, miten matala korkotaso on vaikuttanut pankkien toimintaan ja listataan keinoja, millä tavoin pankit voivat tilanteesta selviytyä. Opinnäytetyössä on samoja piirteitä kuin omassani, mutta se tutkii yleisemmällä tasolla pankkitoiminnan tilaa matalan korkotason oloissa ja siitä selviytymistä, joten korkokatekin on siinä vain yhdessä osassa. Omassa työssäni tarkoitukseni on syventyä Partasta tarkemmin korkokatteen muodostumiseen case-yritys Päijät-

Hämeen Osuuspankissa. Partasen työ on ilmeisesti osittain salattu, sillä julkinen versio työstä sisältää vain teoreettista pohdintaa aiheesta.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja tutkimuksen rajaus

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia muutoksia Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokatteessa. Tarkoitus on selvittää, mitä korkokatteelle on tapahtunut viime vuosina, miten korkokate tulee mahdollisesti käyttäytymään jatkossa, miten äkillisiltä heilahduksilta voidaan suojautua ja miten korkokatetta voidaan parantaa. Lisäksi teoriaosassa tutkitaan, mistä taustalla vaikuttavat talouden muutokset johtuvat ja mitä ne ovat aiheuttaneet, sekä käydään läpi pankin tilinpäätöksen muodostumista.

Päätutkimusongelmaksi muodostui:

- Miten korkokatteeseen voidaan vaikuttaa?

Alaongelmia ovat seuraavat:

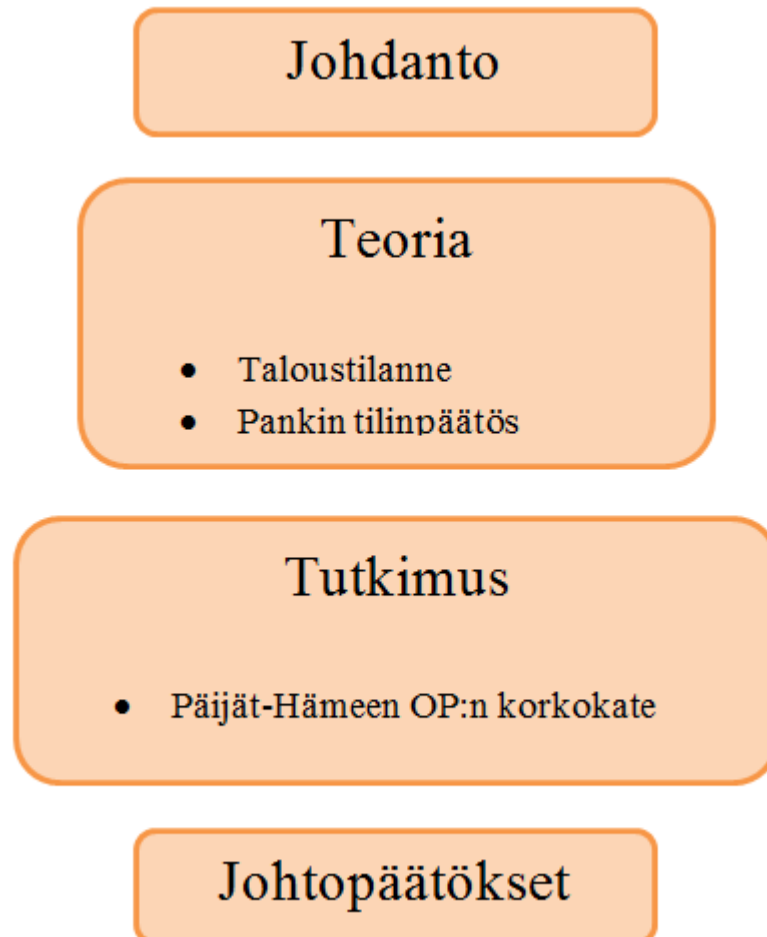
- Mistä korkokate muodostuu?
- Mistä korkokatteen muutokset johtuvat?

1.3 Tutkimuksen rakenne ja toteutus

Tutkimuksen teoriaosassa käydään läpi taustalla vaikuttavaa talouskriisiä, jonka voidaan sanoa lähteneen liikkeelle USA:sta ja levinneen sitten Eurooppaan. Kriisillä on ollut monia vaikutuksia pankkien toimintaedellytyksiin. Lisäksi teoriaosassa tutkitaan pankin tilinpäätöksen muodostumista.

Case-osassa tutkitaan Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokatteen muodostumista. Tutkimuksessa on sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia piirteitä. Aineistona on käytetty Päijät-Hämeen Osuuspankin tilinpäätöksiä ja pankin sisäistä raportointia. Lisäksi on haastateltu pankinjohtaja Sirpa Aaltoa. Haastattelu on toteutettu teemahaastatteluna, jossa käsiteltävät aiheet olivat tarkasti haastateltavan etukäteen tiedossa, mutta varsinainen kysymysrunko ei. Menetelmän suurin etu on sen juostavuus; kysymysten sisältöä pystyi muokkaamaan haastattelun edetessä ja

tarkentavia kysymyksiä saattoi lisätä väleihin tarvittaessa. Haastattelu oli myös hyvä valinta tiedonkeruuseen, sillä saadaan sekä laaja että yksityiskohtainen kuva käsiteltävästä aiheesta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203).

Kuvio 1 Opinnäytetyön rakenne

2 TALOUSKEHITYS HEIKENTYNEEN KORKOKATTEEN TAUSTALLA

2.1 Euroopan talouskriisin tausta

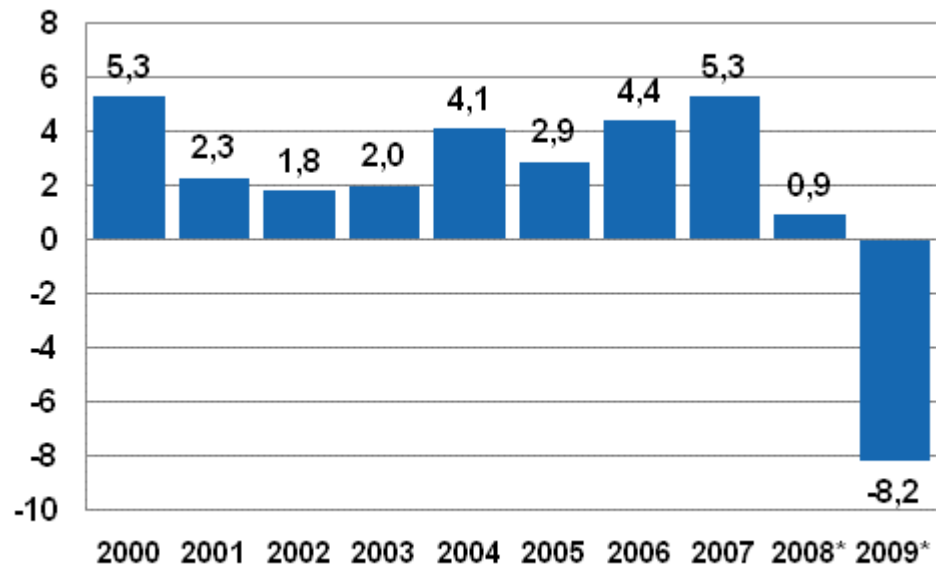
2.1.1 Finanssikriisi USA:ssa

Eurooppaa koettelevan kriisin alkujuuret ovat USA:ssa, jossa oli jo pidempään myönnetty asuntolainoja kevein perustein. Ongelmia Yhdysvaltain liittovaltion toimeksiannosta asiaa tutkineen The Financial Crisis Inquiry Commissionin raportin mukaan olivat lainojen liian helppo saatavuus, matala korkotaso ja luotonannon vähäinen valvonta. Ongelmaa pahensi myös se, että liittovaltion painostuksesta lainoja tarjottiin yhä vähävaraisemmille ihmisille (Eurooppatiedotus 2012).

Asuntolainoja myöntäneet tahot pyrkivät vähentämään näihin lainoihin liittyntä riskiä myymällä lainoja eteenpäin investointipankeille. Investointipankit vuorostaan tuotteistivat lainat johdannaisiksi ja myivät ne sijoittajille ympäri maailman. Kun asuntojen hinnat USA:ssa kääntyivät laskuun ensimmäistä kertaa pitkään aikaan vuonna 2006, lisääntyivät pankkien luottotappiot nopeasti. Moni luottoja myöntänyt pankki ajautui konkurssiin, mikä johti vaikeuksiin investointipankkien harjoittamassa johdannaiskaupassa. Lopulta myös yksi suurista investointipankeista Lehman Brothers ajautui konkurssiin. (Eurooppatiedotus 2012.)

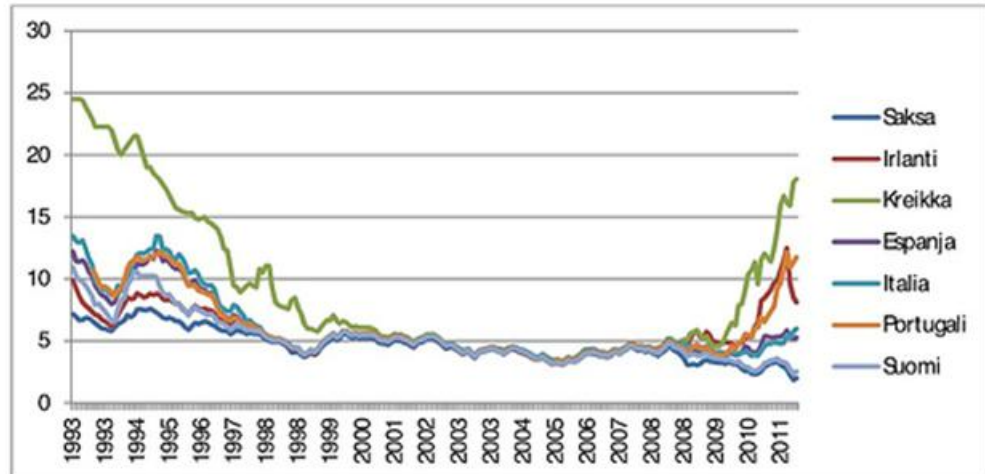
2.1.2 Kriisi leviää Eurooppaan

Yhdysvaltain finanssikriisi ajoi koko maailmantalouden taantumaan. Yritykset lykkäsivät investointejaan ja lainan saanti vaikeutui pankkien muuttuessa aikaisempaa varovaisemmiksi luotonannossaan. (Eurooppatiedotus 2012). Esimerkiksi vientiriippuvaisessa Suomessa BKT:n kasvu oli Tilastokeskuksen mukaan negatiivinen vuonna 2009 ensimmäistä kertaa sitten 1990-luvun alun. Laskua edellisvuoteen nähden kertyi yli kahdeksan prosenttia, kuten kuviosta 2 nähdään.

Kuvio 2 BKT:n prosenttimuutos Suomessa 2000–2009 (Tilastokeskus 2011)

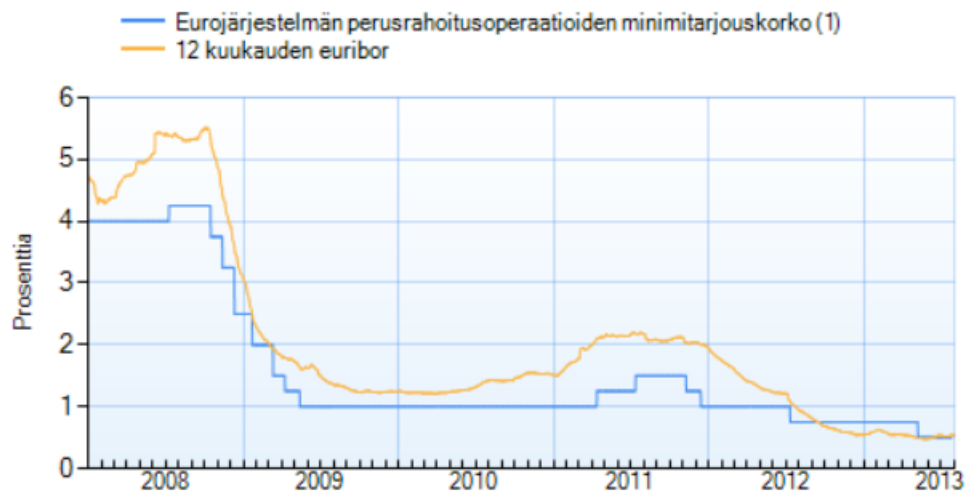
Kriisi vähensi valtioiden tuloja menojen samalla lisääntyessä. Lisäksi moni valtio oli jo joutunut tukemaan pankkejaan estääkseen niiden kaatumisen, mikä heikensi valtioiden taloustilannetta entisestään. Suurempi ongelma kuitenkin oli joidenkin Euroopan maiden pitkään jatkunut yli varojensa eläminen. Esimerkiksi Espanjassa, Italiassa ja Kreikassa lainaa saatiin tästä huolimatta samalla korolla kuin muissa EU-maissa, koska Euroopan keskuspankki EKP katsoi kaikkien EU-maiden velkapapereiden olevan yhtä hyviä vakuuksia. Kun Kreikka lokakuussa 2009 myönsi, että sen valtiontalouden alijäämä oli selvästi aikaisemmin ilmoitettua suurempi, laski sijoittajien usko Kreikan kykyyn selvittää velvoitteistaan nopeasti. Luottoluokituslaitokset laskivat ensin Kreikan ja myöhemmin muiden ongelmamaiden luottoluokituksia, joka johti nopeaan valtionlainan korkojen nousuun, kuten kuviosta 3 nähdään. Korkealle nousseet korot vaikeuttivat valtioiden selviämistä entisestään, ja EU onkin joutunut tukemaan ongelmamaita useilla tukipaketeilla. (Eurooppatiedotus 2012.)

Kuvio 3 Euroalueen valtiolainojen korkoja, tammikuu 1993 - lokakuu 2011 (Euroopan keskuspankki 2011)

2.2 Vaikutukset korkotasoon

Eurojärjestelmän perusrahoitusoperaatioiden minimitarjouskorko eli EKP:n ohjauskorko on korko, jolla keskuspankki lainaa rahaa muille pankeille. Kuten kuviosta 4 huomataan, yleisesti viitekorkona käytettävä euribor seuraa hyvin tarkasti ohjauskorkoa. Näin ollen EKP:n ohjauskorko vaikuttaa suoraan pankkien yrityksiltä ja yksityisiltä asiakkailta perimään korkoon. EKP on toistuvasti laskenut ohjauskorkoaan likviditeetin lisäämiseksi. Marraskuussa 2013 korko laskettiin ennätysellisen alas 0,25 prosenttiin. Seuraava kuvio kuvaa EKP:n ohjauskoron ja 12 kuukauden euriborin kehitystä vuosina 2008–2013.

Kuvio 4 Euroopan keskuspankin ohjauskorko ja 12 kuukauden euribor (Suomen Pankki 2013)

EKP ryhtyi toimiin, sillä kun epäluottamus pankkien välillä myös Euroopassa lisääntyi, tyrehtyi niiden keskinäinen luotonanto melkein kokonaan. Tämä heikensi merkittävästi euroalueen rahamarkkinoiden toimintaa. Ensin turvaututtiin pienempiin operaatioihin, mutta lopulta EKP tarjosi likviditeettiä pankeille niin paljon kuin pankit tarvitsivat. Likviditeetin lisäyksen tavoitteena oli rauhoittaa tilannetta pankkien välisillä rahamarkkinoilla ja estää tilanteen hallitsematon leviäminen pankkijärjestelmässä sekä pienentää lyhyisiin korkoihin kohdistuvaa voimakasta heilahtelua. (EKP 2013.)

Likviditeetin lisäämisen lisäksi EKP aloitti tiettyjen velkapapereiden eli joukkolainojen ostamisen suoraan markkinoilta näiden korkojen alentamiseksi ja markkinoiden toiminnan normalisoimiseksi (EKP 2013).

2.3 Korkotason vaikutus pankkitoimintaan Suomessa

Suoraa negatiivista vaikutusta euroalueen kriisillä ei ole Suomen finanssimarkkinoihin juuri ollut, vaan vaikutukset ovat olleet välillisiä korkotason laskun ja yleisen talouskehityksen heikkenemisen myötä. (Finanssivalvonta 2013b.)

Korkotason madaltuminen on pienentänyt pankin luotonannon ja talletusten välistä marginaalia, joten pankkien korkotuottojen ja korkokulujen erotuksesta syntyvä korkokate on pienentynyt. Käytännössä siis talletuksille maksettavia korkoja ei ole pystytty laskemaan samaan tahtiin kuin enimmäkseen euribor-korkoon sidottujen luottojen korkotuotot ovat laskeneet. Hyvä esimerkki tällaisista talletuksista ovat määräaikaistilit, joissa on kiinteä korko yleensä vähintään vuodeksi. Suomen pankin mukaan lainakannan keskikorko laski vielä vuonna 2012 0,9 %, kun talletuskannan keskikorko laski vain 0,4 %. Seurauksena korkomarginaali oli ennätysellisen alhaiset 1,3 % vuodenvaihteessa. (Finanssivalvonta 2013b.)

Kuvio 5 Pankkien korkokate ja lyhyt markkinakorko (Finanssivalvonta 2013)

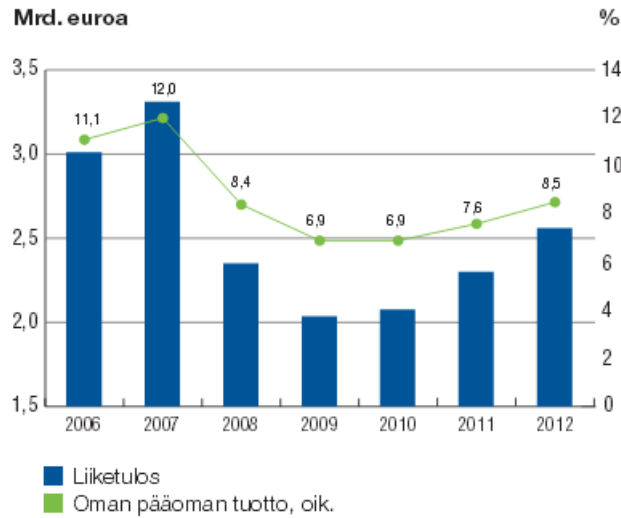
Edellä olevasta kuviosta 5 nähdään Suomen pankkisektorin yhteenlaskettu korkokatteen määrä euroissa sekä 3 kuukauden euriborin kehitys. Korkokatteen kehityksen voidaan todeta seuraavan euribor-korkoa. Pankkisektorin korkokate kääntyi nousuun vuoden 2013 toisella neljänneksellä oheisen taulukon mukaisesti ensimmäistä kertaa kahteen vuoteen. Syinä ovat Finanssivalvonnan johtajan Anneli Tuomisen (2013) mukaan yleisen korkotason laskun pysähtyminen ja jopa hienoinen nousu, lainanannon kasvaminen niin yrityspuolella kuin yksityishenkilöiden keskuudessa sekä pankkien marginaaliennostot.

Korkokate on merkittävin pankkisektorin tulonlähteistä. Ennen korkotason pudotusta vuosina 2006–2008 korkokatteen osuus oli keskimäärin 59 % pankkien yhteenlasketuista tuotoista. Esimerkiksi huippuvuonna 2008 korkokatteen osuus pankkisektorin nettotuotoista Suomessa oli peräti 65 %, mutta vuonna 2012 osuus oli enää 46 % ja vuoden 2013 puolessavälissä enää 39 %. Euroissa romahdusta on tapahtunut noin 900 miljoonaa 4. miljardista 3,1. miljardiin euroon.

(Finanssivalvonta 2013c.)

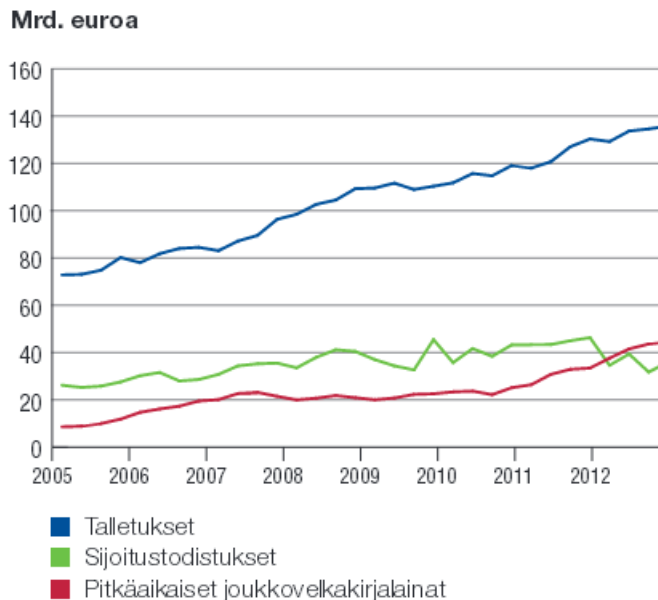
Kokonaisuutena Suomen pankkitoiminnan osuus nojaa yhä enemmän sijoitustoiminnan ja kaupankäynnin sekä vakuutustoiminnan tuottoihin. Tämä lisää toiminnan riskisyyttä, sillä näille tulonlähteille on ominaista, että ne vaihtelevat enemmän kuin korkokate. Näiden toimintojen osuus pankkisektorin

tuotoista oli vuonna 2012 30 %, kun vuosina 2006–2008 sama luku oli keskimäärin 18 %. (Finanssivalvonta 2013b.)

Kuvio 6 Suomen pankkisektorin liike- ja oma pääoman tuotto (Finanssivalvonta 2013)

Pankkisektorin liike- ja oma pääoman tuotto vuosilta 2006–2012 näkyy edellä olevassa kuviossa 6. Vuonna 2008 tulos laski rajusti, ja jatkoi laskuaan vielä 2009. Sen jälkeen liike- ja oma pääoman tuotto on parantunut joka vuosi, mutta kriisiä edeltäneistä lukemista ollaan vielä kaukana.

Kuvio 7 Pankkisektorin varainhankinnan keskeiset erät (Finanssivalvonta 2013)

Edeltävästä kuviossa (kuvio 7) näkyy pankkisektorin varainhankinnan keskeiset erät. Kuviossa nähdään, että talletukset ovat eristä kaikkein merkittävintä. EKP:n

toimet tilanteen rauhoittamiseksi ovat näkyneet joukkovelkakirjarahoituksen lisääntymisenä ja niiden keskikorkojen laskuna. Suomessa hyvät luottoluokitukset ovat mahdollistaneet rahoituksen hyvän saatavuuden ja edullisen hinnan. (Finanssivalvonta 2013b.)

2.4 Kiristytvä sääntely ja pääomavaatimukset

Pankkikriisi on johtanut kiristyvään sääntelyyn ja tiukempiin pääomavaatimuksiin niin Suomessa kuin yleisesti Euroopassakin. Suomessa koko finanssisektorin valvonnasta vastaa vielä toistaiseksi Finanssivalvonta, mutta suuret pankit Nordea, Danske Bank ja OP-Pohjola –ryhmä siirtyvät suoraan EKP:n valvontaan lokakuussa 2014 kun EU:ssa siirrytään yhteisen pankkivalvonnan piiriin SSM-asetuksen mukaisesti. Toisin kuin joissakin muissa EU-maissa, Suomen pankkisektori on valvovan viranomaisen mukaan ollut koko euroalueen kriisin ajan hyvässä kunnossa. (Tuominen & Vesala 2013.)

2.4.1 Vakavaraisuussäädökset

Keskeistä luottolaitosten vakavaraisuuden sääntelyssä on oman pääoman suhteellinen osuus. Suomessa sääntely perustuu lakeihin ja viranomaisnormeihin, joiden taustalla ovat kansainväliset normit, joista merkittävimpiä ovat Basel II – vakavaraisuussäädökset, jotka astuivat voimaan vaiheittain vuosien 2005 ja 2010 välillä. Vakavaraisuuskehikko koostuu ns. kolmesta pilarista, joiden tavoitteena ovat vakaammat rahoitusmarkkinat. Basel II-uudistusten myötä pankeille on asetettu kannustin aikaisempaa järjestelmällisempään riskien hallintaan. Ne pankit, joiden sisäiset menetelmät riskien hallitsemiseksi ja valvonnaksi ovat todistetusti tehokkaita, ovat oikeutettuja käyttämään matalampia pääomavaatimuksia liiketoiminnassaan. (Kontkanen 2011, 89.)

Ensimmäinen pilari sisältää luotto- ja markkinariskit sekä toiminnan operationaalisista riskeistä syntyvät vakavaraisuusvaatimusten laskentasäännöt. Sen seurauksena pankin on varattava riittävästi omaa pääomaa vastaamaan odotettuihin luottotappioihin sekä tiettyjen määritelmien mukaisiin odottamattomiin ja äärimmäisiin luottotappioihin. (Kontkanen 2011, 89.)

Toisen pilarin mukaan sekä pankkien että niitä valvovien tahojen on arvioitava jatkuvasti vakavaraisuutta huomioiden kaikki oleelliset riskit. Pankeilla arviointiprosessiin kuuluvat riskin tunnistaminen, mittaaminen, arvioiminen, seuranta, raportointi sekä valvonta. Arviointiprosessin tarkoitus on varmistaa pääoman riittävyys suhteessa riskeihin. (Kontkanen 2011, 90.)

Kolmas pilari muodostuu niin kutsutusta markkinakurista. Pankkien on julkaistava tietoa riskeistään ja riskien hallinnastaan. Tavoitteena on, että avoimen tiedotuksen pakollisuus painostaa pankkeja huolehtimaan vakauden turvaamisesta. (Kontkanen 2011, 90.)

Finanssikriisin seurauksena EU:ssa valmisteltiin nopeasti merkittäviä muutoksia vakavaraisuusääntelyyn. Tätä uudistuspakettia kutsutaan nimellä Basel III. Ensimmäisessä vaiheessa puututtiin suuriin asiakasriskeihin, likviditeettiriskeihin ja arvopaperistettujen erien sääntelyyn, valvojien kansainväliseen yhteistyöhön sekä omien varojen rakenteeseen. Näitä koskeva direktiivimuutos tuli voimaan vuoden 2010 lopussa. Toisessa vaiheessa muutokset sääntelyssä koskivat markkinariskejä, uudelleenarvopaperistamista sekä palkitsemisjärjestelmiä. Muutokset astuivat voimaan vuoden 2011 lopulla. Merkittävin muutoksista on kolmas vaihe on tarkoitus ottaa asteittain käyttöön vuoteen 2018 mennessä. (Kontkanen 2013, 31, 90.)

Merkittävintä Basel III -uudistuksissa ja erityisesti sen viimeisessä vaiheessa (CRD 4) ovat muutokset omien pääomien vakavaraisuuslaskennassa, sillä ne lisäävät hyväksyttävien omien pääomien määrää ja parantavat niiden laatua. Tämä lisää pankkien kykyä kattaa tappioita. Pankkien tulee myös kasvattaa pääomapuskureitaan yli lakisääteisen minimimäärän, jotta kriisitilanteissa ne pystyvät kestämään tappioita ilman, että vähimmäisrajat tulevat vastaan. Vähimmäisvakavaraisuusvaatimuksen rinnalle on myös tulossa uusi riskipainottamaton velkaantumisrajoite, vähimmäisomavaraisuusaste. (Kontkanen 2011 90–91.)

Finanssivalvonnan apulaisjohtaja Jukka Vesalan (2013) mukaan suomalaiset pankit täyttävät jo nyt vuonna 2014–2018 voimaan astuvat vakavaraisuussäädökset ydinvakavaraisuuden osalta. Näin ollen pankeilla ei ole

muodostumassa niistä uusia kustannuksia. Sen sijaan likvidien varojen sääntely maksuvalmiuden osalta tulee aiheuttamaan sopeutumistoimia pankkisektorilla, mikä tulee aiheuttamaan lisäkustannuksia n. 60–100 miljoonaa euroa. Summa vastaa n. 2 %:ia pankkisektorin yhteenlasketusta liikevoitosta vuodelta 2012.

2.4.2 Vakavaraisuuden laskeminen

Luottolaitoksen omat varat jaetaan ensi- ja toissijaisiin omiin varoihin. Ensin mainitun piiriin kuuluvat osake-, osuus-, lisäosuus- ja peruspääoma, erityisehtoiset pääomasijoitukset, sijoitusosuuspääoma ja säästöpankeilla kantarahasto. Ensisijaisiksi omiksi varoiksi luetaan myös osakeantivarat, vapaan oman pääoman rahastot sekä yleinen tappiovaraus. Hybridi-instrumentit, jotka sisältävät sekä vieraan että oman pääoman piirteitä, voidaan laskea myös ensisijaisiin omiin varoihin, mutta niiden määrä näistä voi olla enimmillään 50 %. Ydinvakavaraisuus lasketaan ensisijaisten omien varojen perusteella. (Kontkanen 2011, 29–30.)

Toissijaisiin omiin varoihin kuuluvat arvonkorotusrahasto, debentuurit ja muut etuoikeusasemaltaan huonommat sitoumukset sekä tarvittaessa arvopaperien realisoimaton arvonnousu. Myös arvopaperien kaupankäyntivaraston realisoitumaton arvonnousu voidaan huomioida markkinariskejä katettaessa. (Kontkanen 2011, 30–31.)

Vakavaraisuussuhde, %

(Basel II v. 2008 alkaen) $\frac{\text{Omat varat yhteensä}}{\text{Omien varojen vähimmäisvaatimus yhteensä}} \times 100$

Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla, %

(Basel II v. 2008 alkaen) $\frac{\text{Ensisijaiset omat varat yhteensä}}{\text{Omien varojen vähimmäisvaatimus yhteensä}} \times 100$

Edellä näkyvä vuodesta 2008 alkaen voimassa olleet kaavat vakavaraisuuden laskemiseksi. Keskimääräinen vakavaraisuus Suomessa toimivilla pankeilla on vaihdellut 15 ja 20 prosentin välillä 2000-luvulla. (Kontkanen 2011.)

2.4.3 Pankkivero

Suomessa hallitus päätti kerätä väliaikaista pankkiveroa vuosilta 2013–2015. Veroa kerätään 0,125 % prosenttia pankin vakavaraisuuslaskennan mukaisista riskipainotteisista luotoista. Tarkoituksena on valtionvarainministeriön mukaan kerätä rahaa mahdollisten uusien rahoitusmarkkinahäiriöiden varalta ja siten pienentää veronmaksajien mahdollisissa uusissa pankkikriiseissä.

Valtionvarainministeriön laskelmien mukaan tarkoitus oli kerätä noin 170 miljoonaa euroa vuodessa, mutta todellisuudessa summa on jäänyt pienemmäksi mm. Nordean harrastaman tasesuunnittelun vuoksi (HS 2013). Vero on saanut paljon kritiikkiä ja esimerkiksi Aalto-yliopiston rahoituksen professori Vesa Puttonen on arvioinut veron siirtyvän suoraan pankkien palvelumaksuihin tai lainamarginaaleihin kuluttajien tai yritysten maksettavaksi. Myös luottoluokitusyhtiö Moody's arvioi pankkiveron heikentävän Suomessa toimivien pankkien luottoluokitusnäkyä (YLE 2013).

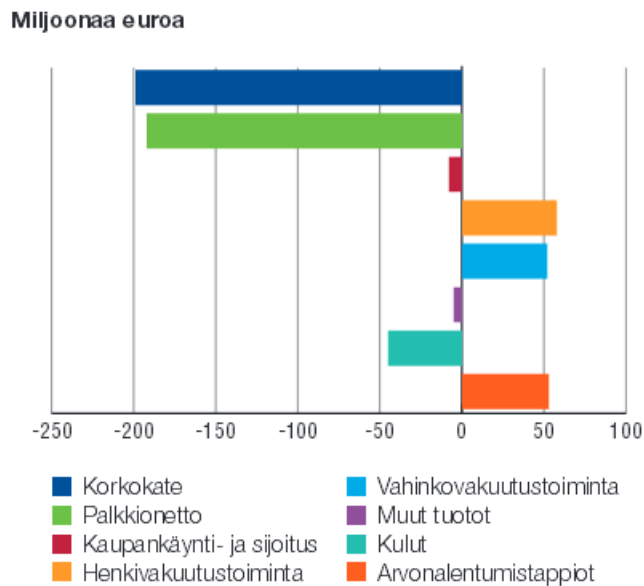
Suomessa toimivista suurista pankeista Danske Bank ilmoitti perivänsä pankkiveron suoraan yritysasiakkailtaan. Yrityslainojen luottoehdot mahdollistavat viranomaisten päätöksistä johtuvien lisäkustannusten perimisen asiakkailta, mutta asuntolainojen kohdalla vastaavaa mahdollisuutta ei ole. (HS 2013.)

2.5 Pankkien toiminta muuttuvassa tilanteessa

Vastatakseen haasteelliseen tilanteeseen pankit ovat päätyneet moniin eri ratkaisuihin. Merkittävin keino on ollut uusien lainojen marginaalien nostaminen. Tämän seurauksena uusien lainojen keskikoron lasku pysähtyi vuoden 2012 toisella puoliskolla, vaikka viitekorojat jatkoivat laskuaan. (Finanssivalvonta 2013b.) Myös vanhojen lainojen marginaaleihin on kohdistunut nostopaineita erityisesti yrityspuolella (Yle 2013).

Finanssivalvonnan johtajan Anneli Tuomisen mukaan toimintaa on myös monipuolistettu eli korkokatteelle on haettu korvaavia tulonlähteitä. Tämä tarkoittaa käytännössä palvelumaksujen korotuksia ja muiden osa-alueiden, kuten esimerkiksi sijoitustoiminnan, roolin kasvattamista. Lisäksi on kehitetty kokonaan

uusia tuotteita ja palveluita. Alle olevaa kuvio osoittaa, miten pankkisektorin eri tuloserät ovat muuttuneet vuonna 2013 vuodesta 2012.

Kuvio 8 Pankkisektorien tuloserien muutos tammi-kesäkuu 2013 vs. tammi-kesäkuu 2012

Monipuolistamisen lisäksi toimintaa on pyritty tehostamaan. Tämä on tarkoittanut henkilöstön määrän vähentämistä ja konttoriverkoston harventamista. Viimeisen 20 vuoden aikana pankkisektorin henkilöstömäärä on laskenut yli 40 % ja konttoreiden määrä yli 55 %. Tämä trendi on jatkunut yhä viime vuosina. Suomessa tehostaminen on tältä osin ollut EU-tasolla poikkeuksellisen rajua. Lisäksi tehostamistoimenpiteisiin on kuulunut muihin asiointikanaviin eli käytännössä digitaalisiin palveluihin panostaminen, jolla on saavutettu kustannussäästöjä. Myös ulkoistamalla kehitystyötä ja muita toimintoja on pyritty säästöihin. (Tuominen 2013.)

3 LUOTTOLAITOKSEN TILINPÄÄTÖS

3.1 Luottolaitoksen tilinpäätös

Pankin tilinpäätös eroaa muiden yritysten tilinpäätöksestä, sillä sen laatimiseen sovelletaan luottolaitoksen tilinpäätöstä, joka laaditaan luottolaitostoiminnasta annetun lain (9.2.2007/121 luku 9), valtionvarainministeriön antamien asetusten sekä kirjanpitolain mukaisesti. Suomen lainsäädäntö asiassa perustuu International Accounting Standards Boardin (IASB) antamiin IFRS-standardeihin ja Euroopan komission suosituksiin. Taustalla vaikuttavat myös Baselin pankkivalvontakomitean suositukset.

Pankkitoiminta on perinteisesti ollut hyvin tarkasti säädeltyä. Sääntelyn tarkoituksena on ennen kaikkea turvata tallettajien saamia. Pankkitoiminnan sääntelyn perustana oleva laki on uudistettu vuonna 2007, mutta alun perin se säädettiin vuonna 1993. Vuoden 2007 muutoksessa laki säilyi vakavaraisuuden sääntelyä lukuun ottamatta lähes ennallaan. Laki koskee kaikkea sitä liiketoimintaa, jossa yleisöltä vastaanotetaan varoja, tarjotaan luottoa tai muuta rahoitusta sekä lasketaan liikkeelle sähköistä rahaa. (Kontkanen 2011, 26.) Luottolaitoksen on laadittava tilinpäätöksensä muista yrityksistä poiketen jo kahden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä (Laki luottolaitostoiminnasta 9.2.2007/121 149 §).

3.2 Tuloslaskelma

Tässä luvussa käydään läpi tuloslaskelmat keskeisimmät erät. Kokonaisuudessaan tuloslaskelman kaava löytyy liitteistä (LIITE 1). Seuraavassa on esitetty tuloslaskelman yksinkertaistettu kaava ilman alaotsakkeita.

Korkotuotot
Leasingtoiminnan nettotuotot
Korkokulut
KORKOKATE
Tuotot oman pääoman ehtoista sijoituksista
Palkkiotuotot
Palkkiokulut
Arvopaperikaupan ja valuuttatoiminnan nettotuotot
Myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot
Suojauslaskennan nettotulos
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot
Liiketoiminnan muut tuotot
Hallintokulut
Poistot ja arvonalentumiset aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä
Liiketoiminnan muut kulut
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista
Muiden rahoitusvarojen arvonalentumistappiot
LIKEVOITTO (-TAPPIO)
Tilinpäätössiirrot
Tuloverot
TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

Kuvio 9 Tuloslaskelmat keskeiset erät

Tärkein ero luottolaitoksen tuloslaskelmassa perinteiseen tuloslaskelman kaavaan on, ettei varsinaista liikevaihtoa ole. Tuloslaskelma alkaa korkotuotoista ja mahdollisista leasingtoiminnan nettotuotoista vähennettynä korkokuluilla. Tästä erotuksesta muodostuu korkokate, joka perinteisesti muodostaa valtaosan pankin tuloista. (Finanssivalvonta 2013a.)

Korkotuotoiksi luetaan kaikki taseen eristä ”käteiset varat”, ”keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset”, ”saamiset luottolaitoksilta”, ”saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä”, ”saamistodistukset”, ja ”johdannaissopimukset” saatavat korkotuotot. Efektiivisiä korkotuottoja laskettaessa ei huomioida millä nimikkeellä erät on peritty, vaan siihen lasketaan niin varsinaiset korkotuotot kuin eri palkkiot ja provisiotkin. Efektiivistä korkotuottoa laskettaessa on siis huomioitava kaikki mahdolliset rahavirrat huomioiden sopimusehdot, kuten esimerkiksi mahdollisuus suorittaa maksu ennen eräpäivää. Mikäli instrumentin tulevat rahavirrat ja maturiteetti eivät ole

luotettavasti arvioitavissa, on käytettävä sopimukseen perustuvia rahavirtoja koko sopimusajalta. (Finanssivalvonta 2013a.)

Korkokuluiksi lasketaan kaikki taseen eristä ”velat luottolaitoksille”, ”velat yleisölle ja julkisyhteisöille”, ”yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat”, ”johdannaissopimukset ja muut kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät velat” ja ”velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla” merkityistä rahoitusveloista maksettavat korkokulut. Se, onko rahoitusinstrumentti rahoitusvelkaa vai oman pääoman erä määrittää syntyykö korkokuluja (rahoitusvelka) vai käsitelläänkö syntyvä ”korvaus” oman pääoman vähennyksenä. (Finanssivalvonta 2013a.)

Tuotot oman pääoman ehtoista sijoituksista pitää sisällään osinkotuotot ja muut voitto-osuudet niin osakkeista kuin rahasto-osuuksistakin. Näiden kirjaamiseen ei vaikuta se, miten niiden perustana olevat sijoitukset on arvostusta varten luokiteltu. (Finanssivalvonta 2013a.)

Osinkotuottoja ei kirjata maksuhetkellä vaan jo sillä hetkellä kun oikeus osinkoon syntyy. Tavallisesti tämä oikeus syntyy yhtiökokouspäätöksen perusteella. (Finanssivalvonta 2013a.)

Mikäli perittävä palkkio ei ole kiinteä osa rahoitusinstrumentin efektiivistä korkoa, kirjataan tuotot palkkiotuottoihin. Palkkiotuottoja muodostuu mm. ilmoituskirjepalkkioista (otto- ja antolainaus), selvitystyöstä, maksuliikenteestä (mm. tilisiirrot, käteismaksut, pikasiirrot), rahasto-osuuksista, omaisuudenhoidosta, arvopaperivälityksestä ja lainopillisista tehtävien perusteella. Mikäli tuottojen katsotaan olevan osa efektiivistä korkoa, ne kirjataan korkotuottoihin. (Finanssivalvonta 2013a.)

Palkkiokuluiksi lasketaan palkkiokulut niistä tuotoista, jotka on kirjattu palkkiotuottoihin. Näihin lasketaan mm. rahahuoltoon ja rahan käsittelyyn liittyvät kulut ja erilaiset maksetut toimitusmaksut. (Finanssivalvonta 2013a.)

Arvopaperikaupan nettotuotoiksi lasketaan kaikkien kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien rahoitusinstrumenttien eli esimerkiksi osakkeiden, saamistodistusten ja ei-suojausperusteisten johdannaissopimusten realisoineet myyntivoitot/-tappiot.

Tiettyjen ehtojen täytyessä myös osa rahavirran suojaukseen tarkoitetuista suojausinstrumenttien käypien arvojen muutoksista kirjataan tähän erään. Omassa omistuksessa pysyvien instrumenttien osalta huomioidaan käyvän arvon muutos. (Finanssivalvonta 2013a.)

Valuuttatoiminnan nettotuotoissa huomioidaan valuutan muuttamisesta euroiksi syntyvät positiiviset ja negatiiviset kurssierot. Lisäksi erään kuuluvat valuuttajohdannaisten arvostusten muutokset. (Finanssivalvonta 2013a.)

Liiketoiminnan muut tuotot aiheutuvat omassa käytössä olevan kiinteistöomaisuuden vuokratuotoista ja muista niihin liittyvistä tuotoista. Lisäksi siihen merkitään fuusiovoitot, tietyt korvaukset vakuutusyhtiöiltä, vakuusrahastoavustukset sekä tuotot, jotka eivät kuulu mihinkään toiseen erään. (Finanssivalvonta 2013a.)

Liiketoiminnan muihin kuluihin luetaan omassa käytössä olevien kiinteistöjen aiheuttamat kulut, kuten vuokratulot, hoitovastikkeet ja vahinkovakuutukset. Muita liiketoiminnan muihin kuluihin luettavia eräitä ovat mm. fuusiotappiot, vuokrat laitteista ja esineistä, maksut vakuutusrahastoille sekä kaikki muut liiketoiminnan kulut, jotka eivät kuulu muiden erien piiriin. (Finanssivalvonta 2013a.)

Hallintokuluihin kuuluvat palkat ja niihin liittyvät henkilösivukulut. Lisäksi hallintokulujen piiriin kuuluvat muut henkilöstökulut, kuten ravinto-, terveydenhoito-, virkistys- ja rekrytointikulut sekä sellaiset hallintokulut, jotka eivät ole henkilöstökuluja. (Finanssivalvonta 2013a.)

Arvon alentumistappiot luotoista ja muista saamisista sisältää taseen eristä ”saamiset luottolaitoksilta” ja ”saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä” kirjatut arvonalentumistappiot sekä taseen ulkopuolisista eristä kirjatut vastaavat tappiot. Arvon alentumistappioiden peruutukset kirjataan erisuuntaisena samaan erään. (Finanssivalvonta 2013a.)

3.3 Tase

Tässä luvussa käydään läpi taseen tärkeimmät erät. Kokonaisuudessaan taseen kaava löytyy liitteistä (LIITE 2). Seuraavassa on esitetty taseen vastaavaa-puolen (kuvio 10) ja myöhemmässä vaiheessa (kuvio 11) taseen vastattavaa-puolen yksinkertaistettu kaava ilman alaotsakkeita. Perinteiseen teollisuusyritykseen nähden pankin tase on vahvasti saamispainotteinen. Taseen vastattavaa-puoli esitetään myös toisin päin kuin tase yleensä, sillä vieras pääoma tulee ennen omaa pääomaa. Erien arvostuksesta käypään arvoon tai hankintamenuon on käsitelty pääpiirteittäin luottolaitoslain 9. luvussa. Sen lisäksi tarkentavia ohjeita on antanut Finanssivalvonta.

3.3.1 Vastaavaa

VASTAAVAA
Käteiset varat
Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavat saamistodistukset
Saamiset luottolaitoksilta
Saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöltä
Leasingkohteet
Saamistodistukset
Osakkeet ja osuudet
Osakkeet ja osuudet omistusyhteisyrytyksissä
Osakkeet ja osuudet samaan konserniin kuuluvissa yrityksissä
Johdannaissopimukset
Aineettomat hyödykkeet
Aineelliset hyödykkeet
Osakeantisaamiset/Sijoitusosuusantisaamiset/Kantarahastosaamiset
Muut varat
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot
Laskennalliset verosaamiset
VASTAAVAA YHTEENSÄ

Kuvio 10 Taseen vastaavaa-puolen keskeiset erät

Käteisiin varoihin luetaan kaikki setelit ja kolikot riippumatta niiden valuutasta. Lisäksi huomioidaan ne saamiset Suomen Pankilta, jotka on vaadittaessa maksettava vuorokauden sisällä. Myös muiden maiden keskuspankkien vastaavat

saamiset huomioidaan, mikäli luottolaitoksella on toimintaa kyseisissä maissa. (Finanssivalvonta 2013a.)

Keskuspankkirahoitukseen oikeuttavia saamistodistuksia ovat ”keskuspankkien rahapoliittisten operaatioiden vakuuksiksi hyväksyttävät saamistodistukset” (Finanssivalvonta 2013). Saamistodistus merkitään erään, mikäli ehto sen osalta täyttyy, eikä sen mukaan kuuluuko rahoituslaitos itse keskuspankkirahoituksen piiriin. Saamistodistuksia ovat kaikki velkakirjat, joilla voidaan käydä kauppaa jälkimarkkinoilla. (Finanssivalvonta 2013a.)

Saamiset luottolaitoksilta sisältää kaikki saamiset luottolaitoksilta pois lukien vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta. Mukaan kuuluvat vähimmäisvarantotalletukset eli Suomen Pankissa olevat talletukset, jotka vastaavat tiettyä prosenttia pankin varainhankinnasta ja joille ei makseta korkoa (Taloussanomien 2013), muihin luottolaitoksiin tehdyt talletukset tai myönnettyt lainat riippumatta siitä, millä nimellä ne on tehty sekä takausten ja muiden taseen ulkopuolisten sitoumusten takia velkojille maksetut summat. (Finanssivalvonta 2013a.)

Edelliseen erään kuulumattomat luotot, saamiset sekä takausten ja muiden taseen ulkopuolisten sitoumusten takia velkojille maksetut erät kuuluvat saamisiin yleisöltä ja julkisyhteisöiltä. Sellaisia saamisia, joilla voidaan käydä kauppaa jälkimarkkinoilla, ei merkitä tähän erään. Näitä ovat mm. joukkovelkakirjat ja yritystodistukset. (Finanssivalvonta 2013a.)

Saamistodistuksiksi luetaan sellaiset saamiset, joilla voidaan käydä kauppaa jälkimarkkinoilla. Näitä ovat joukko- ja vaihtovelkakirjat, sijoitustodistukset ja yritystodistukset. Liikkeellelaskijoita voivat olla kunnat, valtiot, pankit tai muut yritykset. (Finanssivalvonta 2013a.)

Osakkeet ja osuudet erään merkitään osakkeet ja osuudet, jotka ovat yrityksen omaa pääomaa. Myös osakkeiden tai osuuksien merkintään tai tuottoon oikeuttavat todistukset ja rahasto-osuudet kuuluvat erään. (Finanssivalvonta 2013a.)

Johdannaissopimukset pitävät sisällään johdannaisten positiiviset käyvät arvot. Myös niihin liittyvät preemiomaksut merkitään erään. Johdannaissopimuksiin liittyvät korkosaamiset ja –velat kuuluvat kuitenkin siirtosaamisiin ja -velkoihin. (Finanssivalvonta 2013a.)

Aineettomia hyödykkeitä ovat mm. toimiluvat, patentit, lisenssit ja tavaramerkit. Oman kehitystyön tuloksena muodostuneita aineettomia hyödykkeitä, kuten esimerkiksi atk-ohjelmia, voidaan merkitä taseeseen varovaisuuden periaatteen huomioiden. (Finanssivalvonta 2013a.)

Aineellisia hyödykkeitä ovat kiinteistöomaisuus jaoteltuna sijoituskiinteistöihin ja muihin, sekä muut aineelliset hyödykkeet. Kiinteistöomaisuutta ovat mm. vesialueet, sähkön ja veden liittymismaksut, rakennukset, asfaltoinnit ja kiinteistöjen vuokraoikeudet. Muita aineellisia hyödykkeitä ovat mm. atk-laitteet, taide, rahakokoelmat ja ajoneuvot. (Finanssivalvonta 2013a.)

3.3.2 Vastattavaa

VASTATTAVAA
VIERAS PÄÄOMA
Velat luottolaitoksille
Velat yleisölle ja julkisyhteisölle
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat
Johdannaissopimukset ja muut kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät velat
Muut velat
Siirtovelat ja saadut ennakot
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla
Laskemalliset verovelat
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ
OMA PÄÄOMA
Osakepääoma/Osuuspääoma/Peruspääoma
Sijoitusosuuspääoma/Kantarahasto/Lisäpääoma
Ylikurssirahasto
Arvonkorotusrahasto
Muut sidotut rahastot
Vapaat rahastot
Edellisten tilikausien voitto (tappio)
Tilikauden voitto (tappio)
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ
VASTATTAVAA YHTEENSÄ

Kuvio 11 Taseen vastattavaa-puolen keskeiset erät

Vieraan pääoman ensimmäinen erä on velat luottolaitoksille, johon merkitään velat luottolaitoksille ja keskuspankeille. Velka on vaadittaessa maksettava, mikäli se on maksettava viimeistään vuorokauden kuluessa irtisanomisesta.

(Finanssivalvonta 2013a.)

Velat yleisölle ja julkisyhteisöille -erään kuuluvat velat lukuun ottamatta velkoja keskuspankeilla ja toisille luottolaitoksille. Käytännössä erä koostuu siis yksityishenkilöiden ja yritysten talletuksista. (Finanssivalvonta 2013a.)

Oman pääoman ensimmäinen erä on osakepääoma, osuuspääoma tai peruspääoma. Erän nimeäminen riippuu pankin yhtiömuodosta. Esimerkiksi osuuspankeilla kyseessä on osuuspääoma ja osakeyhtiömuotoisilla pankeilla osakepääoma. Siihen kirjataan maksetut osake-, osuus-, tai peruspääomat.

Perussäännön mukaan uuden osakkeen tai osuuden merkintähinta merkitään erään lisäyksenä, ellei perustamissopimuksessa tai osakeantipäätöksessä toisin määritetä. (Finanssivalvonta 2013a.)

Sidottua pääomaa ovat ylikurssirahasto, arvonkorotusrahasto, vararahasto ja käyvän arvon rahasto. Käyvän arvon rahasto eritellään rahavirran suojauksesta, muuntoeroista ja käypään arvoon arvostamisesta syntyneisiin eriin. Esimerkiksi rahavirran suojauksen osalta merkitään se osa rahavirran suojaukseen käytetyn instrumentin käyvän arvon muutoksesta, jonka todetaan olevan tehokasta suojausta. (Finanssivalvonta 2013a.)

Vapaat rahastot sisältää sijoitetun vapaan pääoman rahaston, johon merkitään se osa osakkeiden tai osuuksien merkintähinnasta, jota perustamissopimuksen tai osakeantisopimuksen mukaan ei merkitä osake-, tai osuuspääomaan, ja joka ei myöskään ole vierasta pääomaa. Lisäksi siihen kuuluvat kaikki muut oman pääoman sijoitukset, jotka eivät kuulu mihinkään muuhun erään. (Finanssivalvonta 2013a.)

3.4 Liitetiedot

Luottolaitoksen tilinpäätöksen liitetietovaatimukset ovat laajat. Liitetiedoissa on annettava tietoa mm. tilinpäätöksen laatimisesta, taseen vastaavista ja vastattavista, tuloslaskelmasta ja siitä, mitä periaatteita käypään arvoon arvostamisessa on käytetty. Myös vakavaraisuuteen vaikuttavista tekijöistä on kerrottava aikaisempaa tarkemmin liitetiedoissa uuden sääntelyn myötä. (Kontkanen 2011, 80).

Tilinpäätöksen laatimisen liitetietoina on esitettävä noudatetut arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät. Näitä ovat mm. korkotuottojen ja korkokulujen laskennan ja kirjaamisen periaatteet sekä muiden merkittävien tuottoerien, kuten palkkiotuottojen, kirjaamisessa käytetyt periaatteet. (Finanssivalvonta 2013a.)

Tase-erien osalta on esitetty hyvinkin yksityiskohtaisesti, mitä liitetiedoissa tulee kertoa. Esimerkiksi saamisissa luottolaitoksilta tulee esittää keskuspankilta eli

Suomen Pankilta olevien, muiden kuin vaadittaessa maksettavien saamisten määrä. Rahoitusvarojen ja –velkojen osalta tulee esittää maturiteettijakauma tietyllä tarkkaan määritetyllä asteikolla. (Finanssivalvonta 2013a.)

Myös tuloslaskelman liitetiedoissa on eritelty eräkohtaisesti, mitä liitetiedoissa tulee esittää. Tärkeimmät säännökset koskevat korkotuottoja ja –kuluja, jotka tulee esittää tase-erittäin. Lisäksi on eriteltävä arvoltaan alentuneista luotoista saadut korkotuotot. Myös mm. palkkiotuotot ja –kulut tulee esittää eriteltyinä sen mukaisesti, mistä ne ovat kertyneet. (Finanssivalvonta 2013a.)

Lisäksi liitetiedoissa on kerrottava mm. henkilöstöä ja johtoa koskevista asioista, lähipiiriliiketoimista ja omistuksista muissa yrityksissä. Osuuspankin ja muiden osuuskuntamuotoisten toimijoiden on myös kerrottava jäsenten lukumäärä ja maksamatta olevat sekä irtisanotut osuusmaksut. (Finanssivalvonta 2013a.)

4 CASE: PÄIJÄT-HÄMEEN OSUUSPANKIN KORKOKATE

4.1 Case-yrityksen esittely

4.1.1 OP-Pohjola

OP-Pohjola on Suomen suurin finanssiryhmä. OP-Pohjola toimii pääasiallisesti Suomessa, jossa sillä on yli neljä miljoonaa asiakasta, mutta ryhmällä on toimintaa myös Baltian maissa. OP-Pohjola tarjoaa pääasiassa vakuutus- ja pankkipalveluita sekä yksityishenkilöille että yritys- ja yhteisöasiakkaille. (OP-Pohjola 2013.)

Kuvio 12 OP-Pohjola-ryhmän rakenne (OP-Pohjola 2013)

Kuviossa 12 on kuvattu OP-Pohjola-ryhmän rakenne pääpiirteittäin. Ryhmän perusta ovat itsenäiset osuuspankit, jotka omistavat keskusyhteisön OP-Pohjola osuuskunnan. OP-Pohjola osk:n tehtävä on ohjata ja valvoa jäsenluottolaitoksiaan

sekä toimia strategisena omistusyhteisönä. Sen tehtäviin kuuluu mm. vastata ryhmän yrityskuvasta, maineesta ja brändeistä. (OP-Pohjola 2013.)

OP-Pohjola osk:n tytäryrityksistä suurin on Pohjola Pankki Oyj, joka on ryhmän ainut pörssilistattu yhtiö. Se tarjoaa pankki-, vahinkovakuutus- ja varainhoitopalveluja. Muita tytäryhtiöitä ovat Helsingin OP-Pankki Oyj, OP-Palvelut Oy, OP-Asuntoluottopankki Oyj, OP-Kotipankki Oyj, OP-Rahastöyhtiö Oy, OP-Henkivakuutus Oy, OP-eläkekassa ja OP-Eläkesäätiö. (OP-Pohjola 2013.)

OP-Pohjolan tulos vuonna 2012 ennen veroja oli 601 miljoonaa euroa, joka muodostui pankkitoiminnan (437 miljoonaa), vahinkovakuutuksen (92 miljoonaa) ja varallisuudenhoidon (101 miljoonaa) tuotoista. Palautuksena tästä summasta omistajajäsenille ja OP-bonusasiakkaille maksettiin 192 miljoonaa euroa bonuksina sekä osuus- ja lisäpääoman korkoina, jossa oli kasvua 8,8 % edellisvuoteen nähden. Taseen loppusumma oli 99,8 miljardia, jossa kasvua kertyi hieman alle 8 miljardia. (OP-Pohjola 2013.)

4.1.2 Päijät-Hämeen Osuuspankki

Päijät-Hämeen Osuuspankki on itsenäinen alueosuuspankki. Sen pääkonttori sijaitsee Lahdessa. Muut konttorit ovat Heinolassa, Iitissä, Hollolassa, Hämeenkoskella ja Nastolassa. Pankki on yksi ryhmän suurimmista. Kuten muutkin Osuuspankit, Päijät-Hämeen OP harjoittaa osuuskuntamuotoista luottolaitostoimintaa, joka tarkoittaa sitä, että osuusmaksun maksaneet asiakkaat eli jäsenet omistavat pankin ja voivat vaikuttaa yrityksen päätöksentekoon.

Vuonna 2012 Päijät-Hämeen Osuuspankin liikevoitto oli 4,41 miljoonaa euroa. Kasvua edeltävästä vuodesta kertyi 0,48 miljoonaa. Taseen suuruus vuoden lopuksi oli 1099 miljoonaa euroa, joka sekä kasvoi edellisvuodesta lähemmäs 60 miljoonaa euroa (OP-Pohjola 2013.) Asiakkaita pankilla oli vuoden lopuksi noin 86000, joista omistajajäseniä oli 37000. Henkilöstön lukumäärä oli 160. (OP-Pohjola 2013.)

4.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin tutustumalla pankin julkaisemiin tilinpäätöstietoihin sekä sisäiseen taloudellista tilaa kuvaavaan raportointiin. Jälkimmäiseen kuuluvat mm. kuukausittain päivittyvät korkoriskipositio- ja markkinariski-dokumentit. Käytössä oli myös korkokatteen kehitystä eri vaihtoehtoilla simuloiva korkokatelaskuri ja johdannaislaskuri. Lisäksi haastateltiin pankinjohtaja Sirpa Aaltoa, mikä edustaa tutkimuksen kvalitatiivista osaa. Kuten johdannossa jo kerrottiin, valikoitui haastattelutavaksi teemahaastattelu mm. sen joustavuuden takia. Haastattelun lisäksi tarkentavia kysymyksiä on esitetty sähköpostitse. Tutkimuksessa käytetyt luvut ovat syksyn 2013 tilanteen mukaisia, ellei toisin mainita.

4.3 Taserakenne

Pankinjohtaja Aallon mukaan Päijät-Hämeen Osuuspankin korkoriski on hieman vertailupankkeja suurempi, sillä pankilla ei ole samanlaista varainhankintaa kuin useilla verrokkipankeilla, vaan omaa pääomaa on jouduttu vahvistamaan pääomalainoilla ja perpetuaalilainoilla. Verrokkipankeilla tarkoitetaan tässä yhteydessä pääosin muita samankokoisia OP-Pohjola-ryhmän alueellisia osuuspankkeja.

Päijät-Hämeen Osuuspankin otto-antolainaussuhde on yksi aluepankkien korkeimmista. Vuoden 2013 alkupuoliskolla suhdeluku on ollut noin 120 %, joskin laski kesäkuussa 116 %:iin. Rahoitusriskin hallitsemiseksi Päijät-Hämeen Osuuspankki on vuodesta 2007 alkaen siirtänyt asuntoluottoja OPA:aan eli Asuntoluottopankki Oy:seen niin paljon kuin mahdollista. Asuntoluottojen siirrot yhdessä suotuisan talletuskannan kehityksen kanssa ovat mahdollistaneet nykyisen korkean otto-antolainaussuhteen. Ennen siirtojen aloittamista suhdeluku oli alle 90 %, jolloin jouduttiin turvautumaan ryhmän keskuspankin Pohjola pankin tarjoamaan OP-luottoon, kun nykyisessä tilanteessa ylijäämä on voitu sijoittaa tuottavasti pääasiallisesti Pohjola pankin OP-talletuksiin.

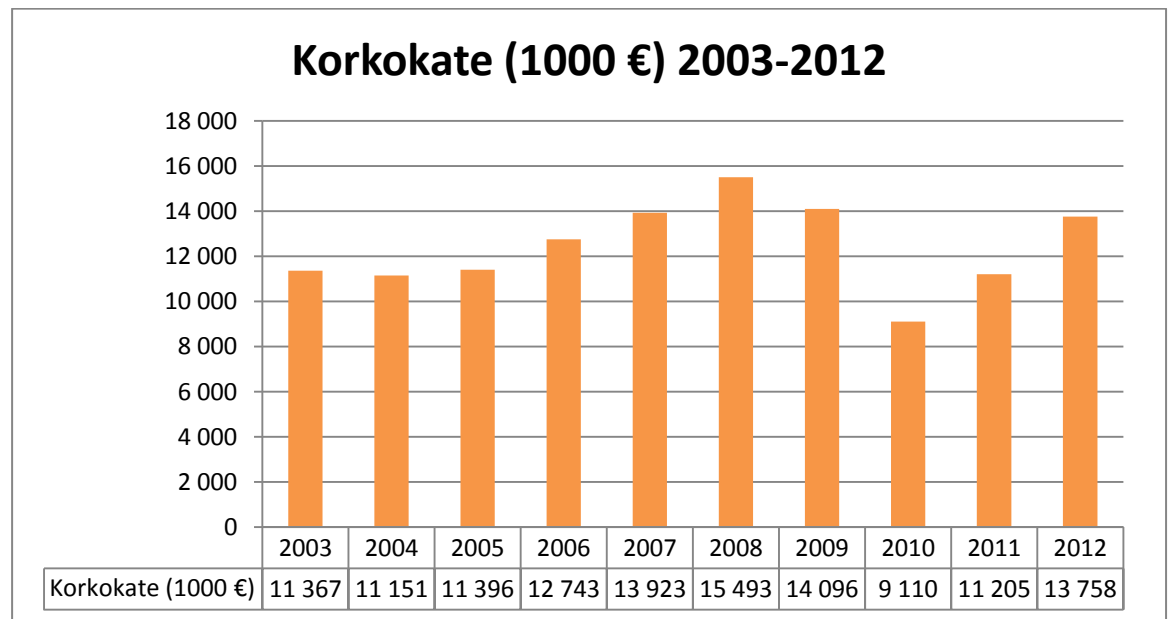
Otto-antolainaussuhteen kehitys tulevina vuosina riippuu Aallon mukaan pitkälti siitä, toteuttaako OPA luottokannan massasiirtoja ryhmän pankkien taseista

omaan taseeseensa. Mikäli siirtoja ei tapahdu, joudutaan luottokantaa rahoittamaan omasta taseesta käyttäen hyväksi saatavaa OP-luottoa.

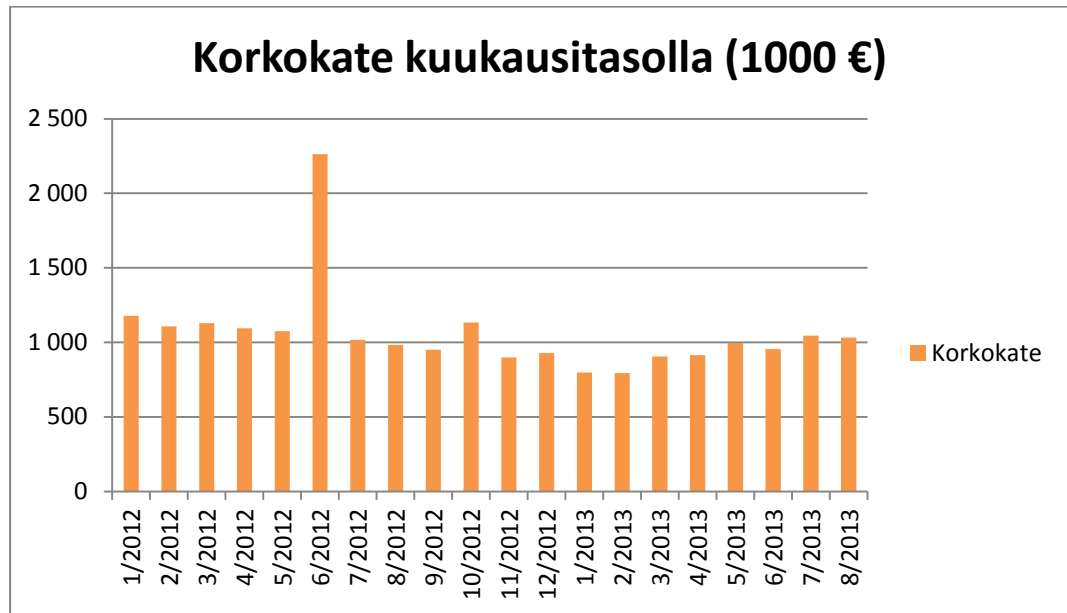
4.4 Korkokatteen kehitys viime vuosina

Päijät-Hämeen osuuspankin korkokate muodostuu korkotuottojen ja korkokulujen erotuksena, sillä pankki ei harjoita leasingtoimintaa.

Kuvio 13 Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokate 2003–2012

Edellä olevasta kuvaajasta näkyy Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokatteen kehitys viimeiseltä kymmeneltä vuodelta. Huippuvuonna 2008 korkokate oli 15,5 miljoonaa euroa, mutta sen jälkeen tultiin nopeasti alas yhtä matkaa viitekorkojen laskun kanssa. Vuonna 2010 korkokate oli enää 9,1 miljoonaa. Viimeisenä kahtena vuotena korkokate on parantunut, mutta on ollut edelleen huippuvuosia matalammalla tasolla. Lisäksi vuoden 2012 lukua vääristää kaksi kertaluontoista erää, joiden yhteenlaskettu suuruus on 1,4 miljoonaa. Pankinjohtaja Aallon mukaan virallista korkokate tavoitetta tai minimikorkokate ei pankille ole määritelty, mutta takavuosina tavoitteena on ollut miljoonan euron korkokate kuukausittain. Keskimääräinen korkokate viimeiseltä kymmeneltä vuodelta on ollut hieman päälle miljoona euroa, joten kokonaisuudessa tähän tavoitteeseen on päästy.

Kuvio 14 Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokate kuukausitasolla 01/2012 - 08/2013

Vuosina 2012–2013 korkokate on kehittynyt edeltävän kuvion (kuvio 14) mukaisesti. Miljoonan tavoitteeseen päästiin heinäkuussa 2013 ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2012 puolenvälin. Syynä tähän oli pääosin käyttötilien korkojen lasku 0,25:sta prosentista 0,1:een. Kesäkuun 2012 lukuihin sisältyy kertaluonteinen 1,2 miljoonan euron erä saatuja viivästyskorkoja. Myös saman vuoden lokakuun korkokatteeseen sisältyy kertaluonteisia viivästyskorkoja 0,2 miljoonaa euroa.

Seuraavana olevasta taulukosta nähdään, mistä korkotuotot ja korkokulut ovat viime vuosina syntyneet. Tärkeimmät erät korkotuotoille ovat saamiset luottolaitoksilta ja saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä. Kulueristä ylivoimaisesti suurin on velat yleisölle ja julkisyhteisöille.

Taulukko 1 Päijät-Hämeen Osuuspankin korkotuottojen ja -kulujen muodostuminen 2008–2012

KORKOTUOTOT	2012	2011	2010	2009	2008
Saamiset luottolaitoksilta	5 646 765	2 900 243	761 691	339 790	741 786
Saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä	19 859 204	19 439 107	16 545 129	24 998 292	39 067 074
Saamistodistuksia	15 633	3 354	4 480	53 359	10 174
Johdannaissopimuksia	24 978	-91 858	-136 555	420 888	150 210
josta rahavirran suojaus	217 944	4 690	0	0	
Muut korkotuotot	2 014	5 631	4 451	266	44 147
Yhteensä	25 548 593	22 256 477	17 179 195	25 812 593	40 013 391
josta arvonalentuneista saamisista kirjatut korkotuotot	62 654	94 091	44 715	8 540	196
KORKOKULUT	2012	2011	2010	2009	2008
Veloista luottolaitoksille	281 255	322 813	199 852	129 914	1 673 161
Veloista yleisölle ja julkisyhteisölle	10 760 264	9 772 376	7 030 435	10 512 764	20 955 560
Yleiseen liikkeeseen lasketuista velkakirjoista	0	0	0	0	45 575
Johdannaissopimuksista ja muista kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä veloista	0	0	0	0	0
Veloista, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	749 226	956 469	838 420	1 073 710	1 845 748
Muut korkokulut	57	51	800	347	67
Yhteensä	11 790 801	11 051 709	8 069 507	11 716 735	24 520 111
KORKOKATE	13 757 792	11 204 768	9 109 689	14 095 859	15 493 280

Vuonna 2012 korkotuotot saamisista luottolaitoksilta olivat 5,6 miljoonaa euroa. Kasvua edeltävästä vuodesta kertyi 2,7 miljoonaa euroa. Saamiset luottolaitoksilta muodostuvat pääosin OP-talletuksista, joita oli vuoden 2013 heinäkuussa 170 miljoonaa euroa. Talletukset ovat yhtä 15 miljoonan erää lukuun ottamatta kiinteäkorkoisia keskikoron ollessa 2,89 %. Niistä saatava korko on nykyisessä matalan koron ympäristössä erittäin hyvä ja niiden merkitys pankin korkokatteelle on kohtalaisen merkittävä. Nämä tuotot ovat myös hyvin ennustettavissa. Lisäksi erään kuuluu yksi 15 miljoonan euron suuruinen strukturoitu jvk-laina, jonka korko on tällä hetkellä 1,88 %.

Saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä ovat merkittävien korkotuottojen lähde. Vuonna 2012 niistä saadut korkotuotot olivat vain puolet vuoden 2008 vastaavasta lukemasta. Luottokanta on kasvanut vuosittain kyseisellä aikaperiodilla keskimäärin 14 miljoonalla, joten lasku johtuu ainoastaan korkotason laskusta. Valtaosa luotoista on sidottu eripituisiin euribor-korkoihin, pääosin 12 kuukauden euriboriin. Muita luotoille käytössä olevia korkomuotoja ovat pankin oma OP-prime-korko sekä kiinteät korot.

Johdannaissopimuksista syntyvät korkotuotot tai –tappiot ovat asiakasliiketoiminnan tulosta. Ne ovat korkotuottojen osalta nollasummapeliä, mutta sen lisäksi niistä kertyy palkkiotuottoja. Uutena eränä mukaan on tullut 2011 rahavirran suojaus. Kyseessä ovat suojaustoimenpiteet, jossa osa euribor-sidonnaisista luotoista on vaihdettu kiinteäkorkoisiin koronvaihtosopimuksilla eli korkoswapeilla. Nykyinen rahavirran suojaus on toteutettu vuoden 2011 syksyllä tekemällä Pohjola Pankki Oy:n kanssa yhteensä 35 miljoonaa euron edestä koronvaihtosopimuksia, joiden kaikkien maturiteetti on viisi vuotta.

Korkokulut veloista luottolaitoksilla koostuvat veloista Pohjola Pankille. Ne ovat laskeneet paljon vuoden 2007 luvuista, sillä pankki pystyi vähentämään OP-luottojen määrää sitä mukaa kun pankin taseesta siirrettiin asuntoluottoja OPA:lle. Viime vuosien heilahtelut johtuvat korkotason muutosten lisäksi luottokannan kasvusta. Vuonna 2012 sekkilimiitti oli edeltävää vuotta enemmän käytössä ja lisäksi jouduttiin ottamaan lyhytaikainen OP-luotto maksuvalmiuden turvaamiseksi. Syynä näihin toimenpiteisiin on talletuskannan kasvanut volatilititeetti eli talletuskannan koossa kuukausitasolla tapahtuvat isot vaihtelut.

Korkokulut veloista yleisölle ja julkisyhteisölle koostuvat asiakkaiden tileille maksettavista koroista. Talletuskannan määrä on kasvanut yli neljänneksellä vuodesta 2008. Keskikorkoa on pyritty laskemaan systemaattisesti sitä mukaa kun korkotaso on laskenut, mutta merkittävän osan ollessa kiinteäkorkoista, on talletuskannan korkojen lasku huomattavasti hitaampaa kuin yleisen korkotason lasku. Asiakkaille maksettavista koroista käydään jatkuvaa pohdintaa, sillä vaakakupissa painaa korkokulujen lisäksi asiakkaiden varojen pitäminen pankissa. Nopea reagointi ja asiakaskohtainen hinnoittelu ovat välttämättömyyksiä, jotta toisaalta keskikorkoa saadaan laskettua ja toisaalta varmistetaan talletusten pysyminen pankissa sekä uusien talletusten saaminen. Tällä hetkellä taseeseen sisältyy vielä monia pitkäaikaisia ja kiinteäkorkoisia talletuksia, joiden erääntyminen tulee laskemaan maksettavia korkokuluja.

Huonomman etuoikeuden velat koostuvat pääomalainoista (19 miljoonaa) ja perpetuaalilainoista (5,7 miljoonaa). Niiden määrässä ei ole tapahtunut muutoksia

viime vuosina. Niiden velat ovat sidottuja sekä 3kk:n että 12kk:n euribor-korkoihin tietyin marginaaliehtoin.

4.5 Korkokate vuonna 2013

Kuten kuviosta 14 nähdään, on vuoden 2013 alkupuoliskolla kertynyt korkokatteen määrä historiallisen matala, vain noin 5,36 miljoonaa. Korkokatteen suunta on kuitenkin nousujohteinen ja loppuvuodesta voidaan odottaa parempaa kuin alkupuoliskosta. Syitä tähän ovat hieman nousut korkotaso ja toisaalta edelleen laskeneet talletusten korot sekä kohonneet antolainauksen marginaalit. Lisäksi heinäkuun alussa toteutettiin käyttötilien korkojen lasku 0,25:sta 0,10:een prosenttiin. Toimenpiteen tulosvaikutus on yli 30 000 euroa kuukaudessa.

4.6 Korkokate lähivuosina

Korkokatteen kehitys lähivuosina riippuu olennaisesti yleisen korkotason kehityksestä, johon yksittäinen pankki ei itse voi vaikuttaa. Korkojen kääntyessä nousuun paranee korkokate nopeasti, sillä hankinnan ollessa isolta osalta kiinteäkorkoista, nousevat korkotuotot korkokuluja nopeammin. Mikäli korkotaso pysyy nykyisenkaltaisena, voidaan korkokatteen ennustaa paranevan hitaasti pankin omien toimien seurauksena, kuten jo tästä vuodesta on nähtävissä. Jos korkotaso jatkaa edelleen laskuaan, tulee myös korkokate yhä pienenemään.

Vaikka pankki ei voi vaikuttaa yleiseen korkotasoon, on sillä silti monia keinoja vaikuttaa korkokatteeseensa. Näitä keinoja on listattu seuraavassa luvussa.

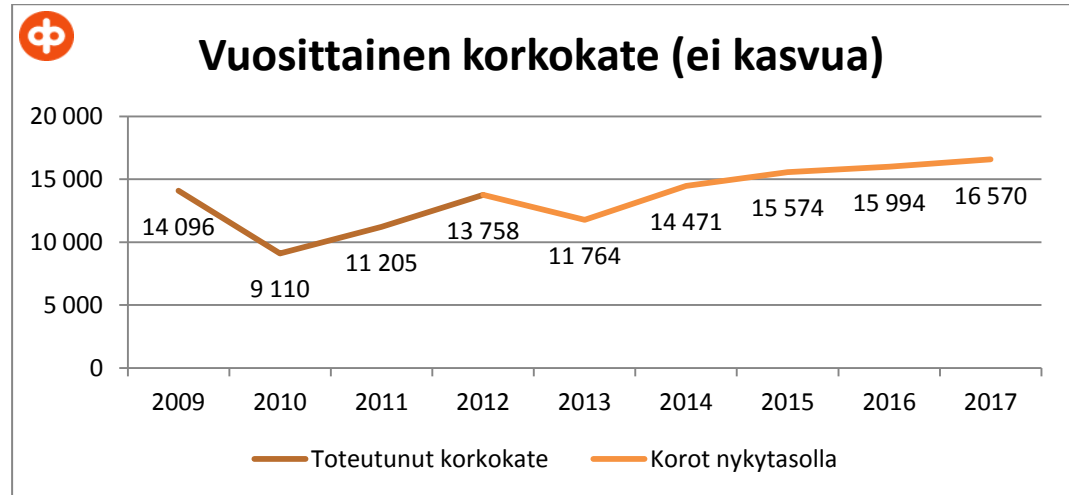
4.7 Pankin keinoja vaikuttaa korkokatteeseen

4.7.1 Kasvu

Yksinkertaisin keino korkokatteen kasvattamiseen on kasvu. Toiminnan kasvattaminen nostaa absoluuttista korkokatteen määrää. Suhteelliseen korkokatteen määrään, jossa korkokatetta verrataan taseen loppusummaan, sillä ei lähtökohtaisesti ole vaikutusta. Menneinä kymmenenä vuotena vuosittaisen

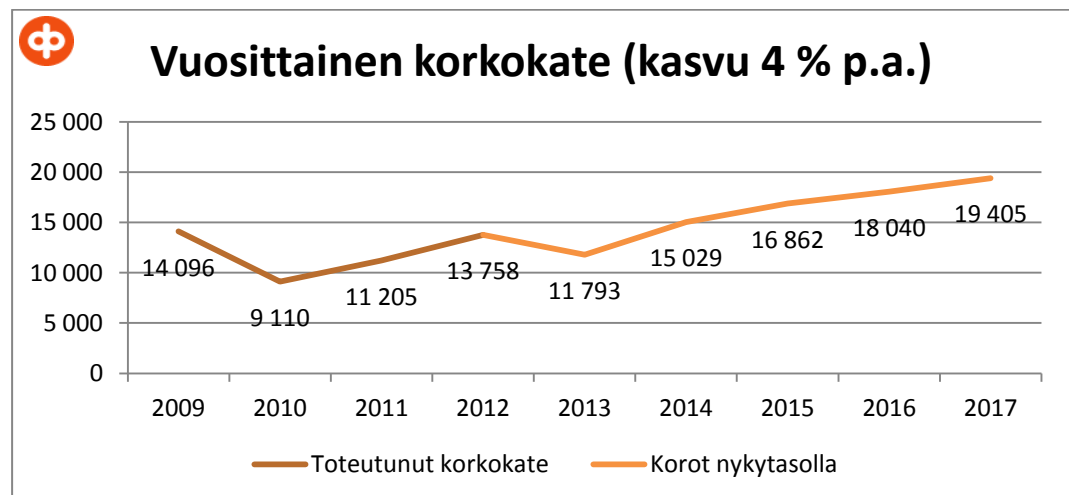
korkokatteen osuus taseesta on vaihdellut hieman yli kahden prosentin ja hieman alle yhden prosentin välillä eli muutosten siinä voidaan sanoa olleen isoja.

Seuraavat kuviot havainnollistavat kasvun vaikutusta korkokatteen kehitykseen.

Kuvio 15 Vuositteinen korkokate, ei kasvua

Ensimmäisessä skenaariossa (kuvio 15) kasvua ei tapahdu, vaan sijoituksen ja hankinnan määrä säilyvät nykytilanteen kaltaisina. Koroissa ei tapahdu muutoksia, vaan ne pysyvät nykytasolla.

Kuvio 16 Vuositteinen korkokate, kasvu 4 prosenttia vuodessa

Toisessa skenaariossa (kuvio 16) kasvu on neljä prosenttia vuodessa sekä sijoituksen että hankinnan osalta. Neljän prosentin kasvu edustaa OP-Pohjola -ryhmän tavoittelemaa hieman koko markkinaa nopeampaa kasvua. Korot pysyvät

nykytasolla. Kuten kuvioista nähdään, kehittyi korkokate kasvun ansiosta selvästi paremmin. Ero kertyy jo vuonna 2014 yli puoli miljoonaa euroa ja vuonna 2017 vuosittainen ero on jo melkein kolme miljoonaa euroa. Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että kasvu on tärkeää pankin tuloksen kannalta. Toisaalta kasvun tulee olla kannattavaa, kuten edellä on oletettu, jotta se kohentaa tulosta, joten uusmyynnin osalta tulee pyrkiä vähintään samoihin marginaaleihin kuin vanhojen asiakkaiden kanssa.

4.7.2 Hinnoittelu

Vaikutuskeinoista tärkein on hinnoittelu, jolla tarkoitetaan sekä sijoitukselle että hankinnalle maksettavaa korkoa. Elokuussa 2013 sijoituksille maksettava keskkorko oli Päijät-Hämeen Osuuspankissa 1,75 % ja hankinnalle 0,66 %, jolloin marginaaliksi jää noin 1,1 %.

Sijoitusten eli korkotuottojen osalta merkittävimmät erät ovat euribor-sidonnaiset lainat (noin 65 % sijoituksista) sekä talletukset Pohjola-Pankissa (n. 16 %). Jälkimmäiset ovat pääosin kiinteäkorkoisia, eikä niihin voida juuri vaikuttaa. Niinpä pankin korkotuottoihin voidaan vaikuttaa lähinnä euribor-sidonnaisten lainojen kautta eli käytännössä niiden marginaaleja nostamalla. Osuuspankeissa on linjattu, että uusien lainojen marginaalit tulee nostaa vuoden 2013 loppuun mennessä vähintään 1,5 prosentin tasolle.

Hankinnan eli korkokulujen osalta merkittävimmät erät ovat henkilöasiakkaiden käyttötilit (noin 25 % hankinnasta), yritystililit (n. 15 %) sekä säästämisen- ja sijoitustilit (n. 50 %). Henkilöasiakkaiden käyttötilien korkoa laskettiin heinäkuusta 2013 alkaen 0,15 prosenttiyksikköä. Tilien korko on nyt siis 0,1 % vuodessa. Päätös on ollut selvästi hyvä, sillä se ei ole ainakaan välittömästi vaikuttanut käyttötileillä oleviin varojen määriin, mutta tulosvaikutus korkokulujen vähentymisen myötä on melkein 400 000 euroa vuodessa. Tehdyn muutoksen jälkeen korkokulujen vähentäminen käyttötilien korkoja edelleen laskelmalla ei ole enää realistinen vaihtoehto, sillä korkoa ei ole kannattavaa laskea nolnaan tai sen alapuolelle. Ensinnäkin saatavat lisäsäästöt korkokuluista 0,1 % vähennyksellä eivät ole valtavan merkittävät ja toiseksi koron kokonaan

poistaminen olisi signaali, joka varmasti johtaisi varojen pois vetämiseen pankista, kun kaikki muut kilpailevat tahot maksavat korkoa käyttötileilleen. Yleisin korko käyttötileille Suomessa on juurikin 0,1 %.

Myöskään yritystilien osalta on vaikea saavuttaa korkokulujen pienentymistä, sillä korkotaso on jo hyvin matalalla tilien ollessa sidottuja pääosin 1 kuukauden euriboriin. Niinpä hankinnan osalta korkokuluja voidaan alentaa lähinnä säästämis- ja sijoitustilien kautta. Tällä hetkellä niille maksettava keskikorko on yli 1,1 %, mutta erä pitää sisällään hyvin eri korkoisia tilejä. Ne myös muodostavat melkein puolet pankin koko hankinnasta, joten niillä on iso merkitys hankinnan keskikoron kannalta.

Säästämis- ja sijoitustileistä kolme merkittävintä ryhmää ovat jatkuvat tuottotilit, kasvu- ja kerrostuottotilit sekä kiinteäkorkoiset määräaikaistilit.

Helpoin keino vaikuttaa hankinnan keskikorkoon on määräaikaistilien korkojen järjestelmällinen laskeminen. Määräaikaisten tilien hinnoitteluista on lisää liitteissä (LIITE 3).

Toinen käytännön ratkaisu olisi irtisanoa automaattisesti uusiutuvat määräaikaiset tuottotilit niiden erääntyessä. Tällä hetkellä ne uusiutuvat automaattisesti, mikäli asiakasta ei tavoiteta ja saada siirtämään rahojaan toiseen kohteeseen. Tileille maksettava kahden prosentin korko on kuitenkin nykyisessä markkinatilanteessa selvästi liian korkea.

Kerros- ja kasvutuottotilien korkojen laskeminen on yksi vaihtoehto korkokulujen vähentämiseksi. Tilien korot seuraavat tietyn ehdoin 12 kuukauden euriboria, mutta alarajaksi on määritelty 0,5 prosenttia, joka on tällä hetkellä käytännössä kaikkien kerros- ja kasvutuottotilien korko. Korko ei siis laske tätä alemmaksi, vaikka korkotaso edelleen laskisi ilman pankin erillistä päätöstä.

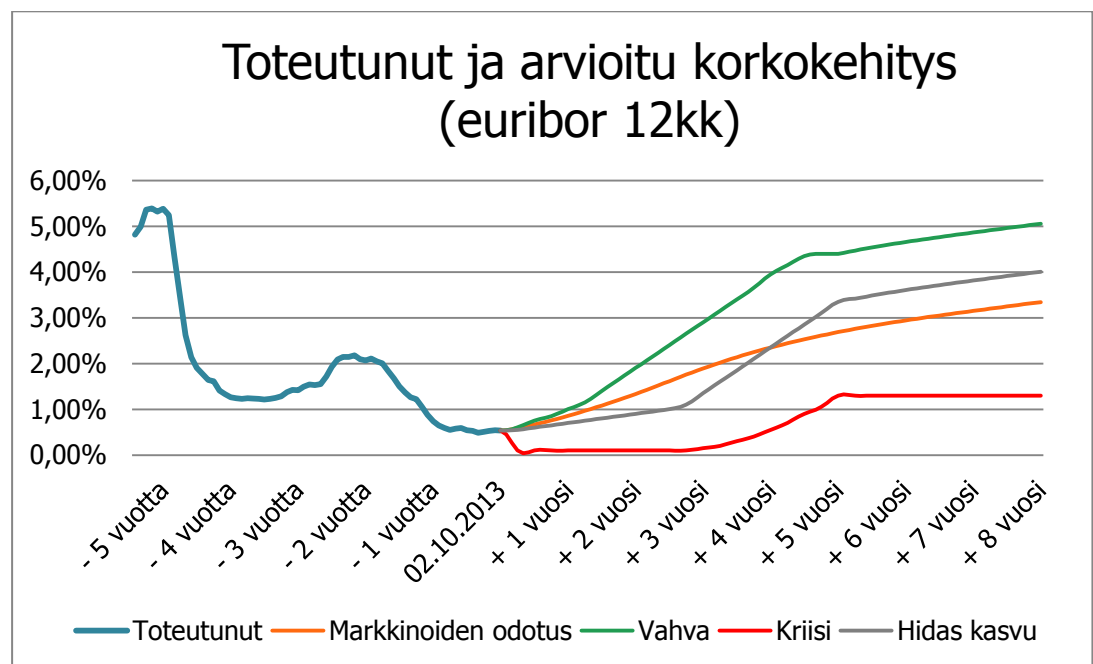
Näiden tilien uudeksi koron vähimmäistasoksi voitaisiin määrittää 0,3 prosenttia. Tileillä on yhteensä noin 115 miljoonaa euroa, joten saatava säästö olisi vuositasona noin 230 000 €. Riskinä tässäkin on se, että asiakkaat siirtäisivät rahoja pois näiltä tileiltä, mikäli korkoa laskettaisiin. Toisaalta tuottohakuiset asiakkaat eivät tälläkään hetkellä pidä varojaan matalakorkoisilla tileillä, joten

valtaosa varoista todennäköisesti pysyisi paikallaan. Moni näillä tileillään varojaan pitävä arvostaa rahojen välitöntä käyttömahdollisuutta, eivätkä varat välttämättä ole tileillä niinkään tuoton takia, vaan ollakseen erillään käyttötileillä sijaitsevista käyttövaroista. Viimeistään tätä toimenpidettä pitää harkita, mikäli korkotaso edelleen jatkaa laskuaan.

Korolliset jatkuvat tuottotilit koostuvat lähinnä OP-Private –asiakkaiden sekä yrityspuolen tileistä. Niiden kohdalla on noudatettu pääosin asiakaskohtaista hinnoittelua, joten niiden korkoehdoin puuttuminen yleisellä tasolla ei olisi järkevää.

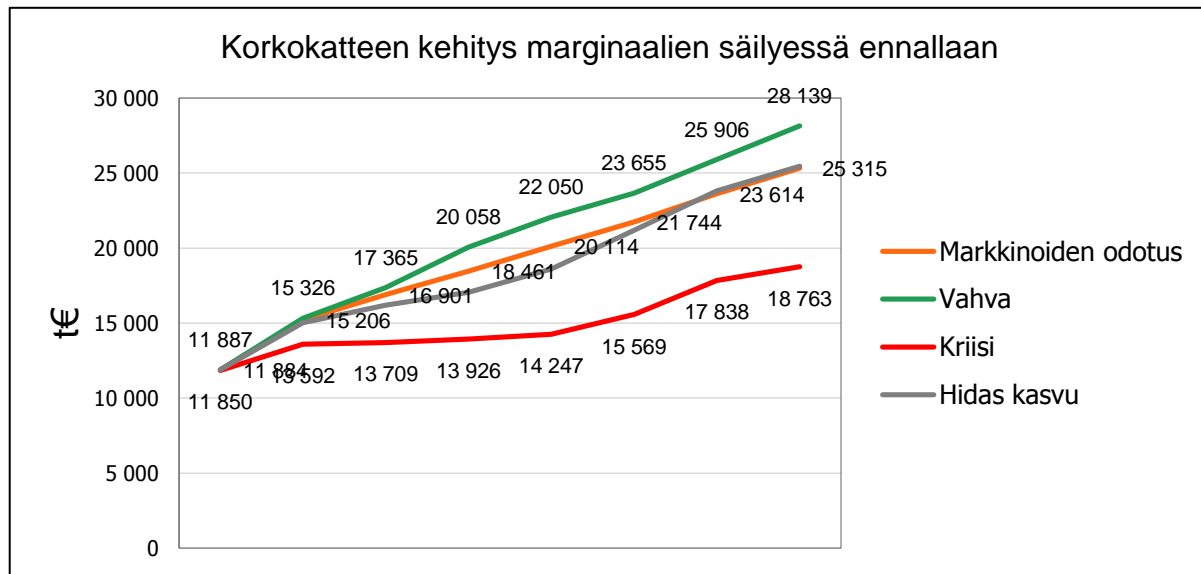
Seuraavassa on laskettu korkokatteen määrää eri sijoitusten ja hankinnan keskimaksoilla. Skenaarioissa on yleiselle korkotasolle neljä eri vaihtoehtoa, jotka on nimetty markkinoiden odotukseksi, vahvaksi, hitaaksi ja kriisiksi. Korkotason käyttäytyminen eri skenaarioissa on esitetty seuraavassa kuviossa 17.

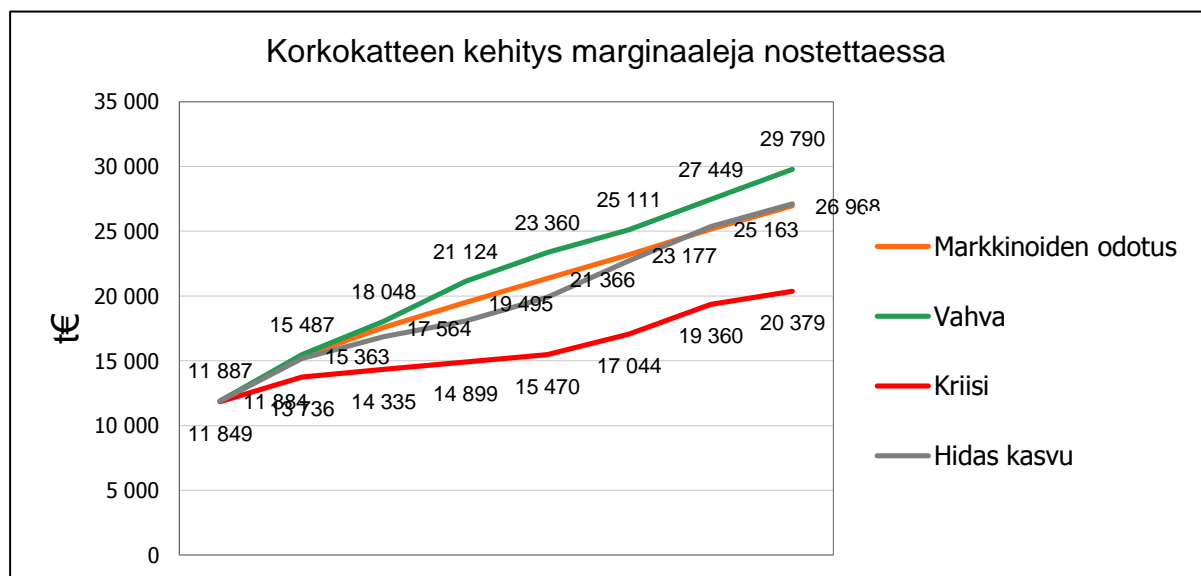
Kuvio 17 12 kk euriborin toteutunut kehitys ja tuleva kehitys eri skenaarioissa

Keskimääräinen marginaali vuoden euribor-sidonnaisten lainojen osalta on tällä hetkellä hieman päälle yhden prosentin. Kuten jo todettiin, marginaalien nostaminen on yksi tärkeimmistä keinoista nostaa korkokatetta. Seuraavissa kuvaajissa on laskettu korkokatelaskuria hyväksikäyttäen korkokatteen

kehittymistä, kun marginaaleja nostetaan ensin vuoden aikana tasaisesti 0,1 prosenttiyksikköä ja seuraavana vuonna vielä toiset 0,1 prosenttiyksikköä. Kuten aina, korotuksilla on myös varjopuolensa. Tässä skenaariossa se on huomioitu laskemalla kasvuprosentit 12 kuukauden euriborin sekä yleisesti asuntolainauksen viitekorkona käytettävän OP-prime-koron osalta kolmeen prosenttiin vuosittain, kun taseen muilta osin kasvuprosenttina on käytetty neljää prosenttia.

Kuvio 18 Korkokatteen kehitys eri skenaarioissa marginaalien säilyessä ennallaan

Kuvio 19 Korkokatteen kehitys eri skenaariossa marginaaleja nostettaessa

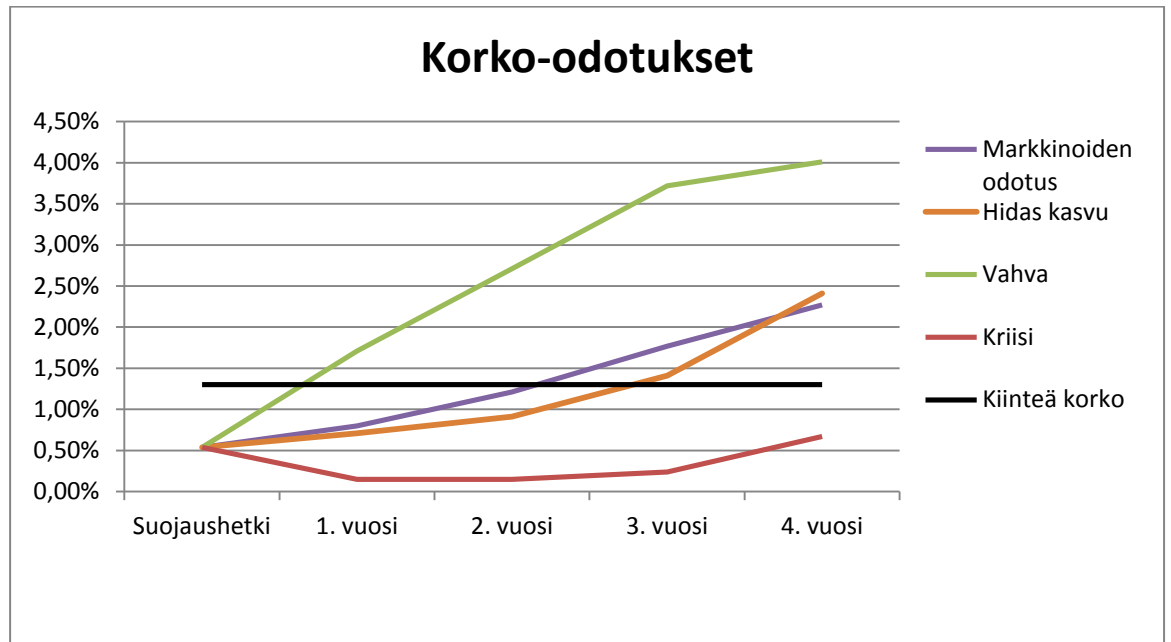
Kuvaajista nähdään, että korkokate kehittyy paremmin kaikissa skenaariossa, mikäli marginaaleja nostetaan, vaikka tämä tarkoittaisi pienempää kasvua. On hyvä huomata, että marginaaliennosto tässä esimerkissä on hyvin maltillinen. Isommilla nostoilla korkokatekin paranisi luonnollisesti enemmän. Tulokset ovat samansuuntaiset myös, vaikka kasvuprosentteina käytettäisiin 0:aa ja -1:tä. Marginaalien nosto parantaa siis korkokatetta, vaikka kasvua ei tapahtuisikaan.

4.7.3 Suojaustoiminta

Suojaustoiminnalla on tarkoitus suojautua korkoriskiltä, joka on markkinariskeistä merkittävin, ei niinkään tehdä voittoa. Se on siis yksi riskienhallinnan keino. Mikäli korot laskevat suojauksen toimeenpanon jälkeen, laskevat yleisesti ottaen pankin korkotuototkin. Tällöin kuitenkin suojaus saa aikaan korkotuottoja, jotka kompensoivat osan menetetyistä korkotuotoista. Vastaavasti korkotason noustessa korkotuotot yleisesti ottaen nousevat, mutta suojauksen vaikutus tuottoihin on tällöin negatiivinen.

Elokuussa 2013 euribor-sidonnaisesta luottokannasta merkittävintä 12 kk erää on suojattu 4 prosentin edestä. Euroissa suojaus vastaa hieman alle 19 miljoonaa euroa. 6 kk:n luottokannasta suojattu on 2 % ja 3 kk:n 12 %. Nykyisten suojausten osuus luottokannasta on siis kohtalaisen pieni. Suojaukset on toteutettu syksyllä 2011 koronvaihtosopimuksilla, joten niiden vaikutus tulokseen on ollut jatkuvasti positiivinen korkojen jatkettua laskuaan. Jälkikäteen ajateltuna suojausta olisi siis kannattanut lisätä vielä nykyisten jälkeenkin, mutta korkojen kehitys ei ole ollut ennustettavissa.

Seuraavassa on kuvattu suojauksen tulosvaikutusta, mikäli luottokantaa suojattaisiin nykytilanteessa koronvaihtosopimuksella lisää. Esimerkeissä suojattu pääoma on 10 miljoonaa euroa ja viitekorko 12 kuukauden euribor. Suojauksen pituus on viisi vuotta. Saatava kiinteä korko on noin 1,3 %. Laskelmissa on hyödynnetty pankin johdannaislaskuria.

Kuvio 20 Korko-odotukset eri skenaarioissa ja kiinteä korko koronvaihtosopimuksella

Kuvaajassa näkyvät sekä kaikkien neljän eri skenaarion odotettu korkojen kehitys että johdannaissopimuksilla saavutettava kiinteä korko. Suojauksen tulosvaikutus on positiivinen, mikäli 12 kuukauden euribor pysyy alle 1,3. prosentissa. Korkotason leikatessa tämän kiinteän koron suoran, on syntynyt tulosvaikutus negatiivinen. Euroissa vaikutusta on kuvattu seuraavassa taulukossa 2.

Taulukko 2 Suojauksen tulosvaikutus eri korko-odotuksilla

Markkinoiden odotus		Hidas kasvu		Vahva		Kriisi	
Vuosi	Korkotuotto	Vuosi	Korkotuotto	Vuosi	Korkotuotto	Vuosi	Korkotuotto
1.	77564	1.	77564	1.	77564	1.	77564
2.	50932	2.	59786	2.	-41557	2.	116828
3.	9161	3.	39495	3.	-143016	3.	116828
4.	-47825	4.	-11120	4.	-245714	4.	110515
5.	-97818	5.	-112578	5.	-275141	5.	63734
Yhteensä	-7986	Yhteensä	53147	Yhteensä	-627864	Yhteensä	485469

Kuten taulukosta nähdään, on tulosvaikutus negatiivinen kaikissa muissa paitsi kriisi-skenaariossa. Korkojen kehittyessä odotettua vahvemmin on tulosvaikutus peräti 630 000 € tappiota viiden vuoden aikana. Toisaalta korkojen kehittyessä kriisi-skenaarion mukaisesti, on suojauksen korkotuotto 490 000 €. Markkinoiden odotus jokaisessa skenaariossa on korkotason nousu ennemmin tai myöhemmin. Täältä pohjalta arvioiden suojausta ei välttämättä kannata lisätä. Toisaalta

viimeisten muutaman vuoden aikana käytössä ollut kriisi-skenaario on osoittautunut liian positiiviseksi korkojen äkillisen laskun myötä. Jatkossakaan vastaavaa kehitystä ei voida täysin poissulkea, vaikka koroilta tällä hetkellä odotetaankin enemmän nousua kuin laskua. Mikäli suunta koroissa kääntyy taas alaspäin, on suojauksenkin lisäys otettava harkintaan. Esimerkiksi tilanteessa joissa lyhyet euribor-korot laskisivat pidemmäksi aikaa jopa nollan alapuolella, olisivat muutokset pankin korkokatteessa hyvin dramaattisia ilman uusia suojaustoimenpiteitä.

4.8 Johtopäätökset

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että pankilla on useita keinoja vaikuttaa korkokatteeseensa. Kaikkia keinoja tulee hyödyntää tarvittaessa yhtäaikaisesti, jotta haluttu vaikutus voidaan saavuttaa. Eri ratkaisujen hyödyntäminen ei siis ole riippuvaista muista ratkaisuista, vaan kaikkia voidaan toteuttaa yhtä aikaa.

Yksinkertaisin keino korkokatteen ja koko pankin tuloksen parantamiseksi on pankkitoiminnan kasvattaminen. Nykyisenä tavoitteena OP-Pohjola-ryhmällä on markkinoita nopeampi kasvu, josta kannattaa pitää kiinni myös Päijät-Hämeen Osuuspankin toiminta-alueella. On kuitenkin hyvä huomioida, että kasvu on nyt listatuista keinoista ainut, joka ei ole pelkästään pankin omissa käsissä, vaan siihen vaikuttavat voimakkaasti myös yleiset markkinaolosuhteet sekä kilpailijoiden toimenpiteet. Tavoiteltaessa kasvua joudutaan aina myös miettimään hinnoittelua.

Korkokatteen kannalta keinoista merkittävä eli hinnoittelua tulee pohtia jatkuvasti. Sen osalta tulee miettiä suurten linjojen lisäksi myös aina asiakaskohtaisia marginaaleja. Vaikka tässä tutkimuksessa on pohdittu lähinnä korkokatteen parantamista laskemalla hankinnan ja nostamalla sijoituksen keskikorkoja, voi myös päinvastainen toiminta olla järkevää. Esimerkiksi talletusten nopea väheneminen on todennäköisesti merkki liian matalista talletuskoroista, jolloin maksettavaa korkoa täytyy ainakin väliaikaisesti nostaa, jotta tase pysyy tasapainossa. Vastaavasti vähenevä luottokanta saattaa kertoa liian ylös nostetuista marginaaleista.

Mahdollisuutta suojautua korkojen laskulta tulee käyttää maltillisesti. Sitä tulee pohtia ainakin, mikäli taloustilanteessa tapahtuu suuria muutoksia, jotka voivat vaikuttaa myös yleiseen korkotasoon negatiivisesti. Reagoinnin tulee tarvittaessa olla nopeaa, sille muutokset taloudessa voivat olla äkillisiä.

5 YHTEENVETO

Tutkimuksen päätarkoituksena on ollut tutkia, miten Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokatteeseen voidaan vaikuttaa. Tätä ennen on kuitenkin vastattu alaongelmiin, eli selvitetty, mistä korkokate muodostuu ja mistä muutokset korkokatteessa johtuvat.

Vastauksena ensimmäiseen alaongelmaan saatu selville, että korkokate muodostuu useista korkotulojen ja korkokulujen eristä. Näitä eriä on käsitelty ensin yleisesti teoria-osan toisessa pääluvussa ja myöhemmin tutkimus-osassa Päijät-Hämeen Osuuspankin osalta. Merkittävimmän tuloerät case-yrityksessä ovat saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöltä sekä saamiset luottolaitoksilta. Merkittävin kuluerä on korkokulut veloista yleisölle ja julkisyhteisöille. Toista alaongelmaa eli korkokatteen muutosten syitä on valoitettu Euroopan talouskriisistä kertovassa ensimmäisessä pääluvussa. Vaikutuksia case-yrityksessä on kuvattu tutkimus-osassa.

Edellä kuvatun perusteella on vastauksena päätutkimusongelmaan listattu kolme eri keinoa vaikuttaa korkokatteeseen Päijät-Hämeen Osuuspankissa. Nämä keinot ovat kasvu, hinnoittelu ja suojautuminen. Luvussa 4.7 on annettu esimerkkejä sekä laskettu erilaisia skenaarioita jokaisen keinon osalta siitä, miten näiden keinojen avulla voidaan vaikuttaa korkokatteeseen ja millaisia vaikutukset euromääriltään ovat. Keinoista merkittävimmäksi on todettu hinnoittelu, jolla tarkoitetaan sekä otto- että antolainauksen marginaaleja.

Tutkimuksen tuloksena on siis saavutettu vastauksia asetettuihin tutkimusongelmiin. Käytetyt tutkimusmenetelmät ovat osoittautuneet tutkimuksen edetessä tarkoituksenmukaisiksi ja niillä on saatu vastauksia nimenomaan niihin kysymyksiin, joita on ollut alun perin tarkoitus mitata. Tutkimuksen validiteetin voidaan siis sanoa olevan kunnossa.

Tutkimuksessa saatujen tulosten voidaan myös sanoa olevan luotettavia, sillä tutkimus on toteutettu niin kuin se on alun perin suunniteltu. Samasta aineistosta johdettujen tulosten voitaisiin olettaa olevan hyvin samansuuntaisia kuin nyt saadut.

Saadut tulokset ovat tietyin edellytyksin sovellettavissa myös muihin pankkeihin niin OP-Pohjola-ryhmässä kuin sen ulkopuolellakin. Tähän on syynä muiden pankkien samankaltaiset ongelmat korkokatteen osalta, sillä taustalla on kaikille alan toimijoilla samat markkinaolosuhteet kuin case-yrityksessä. Ongelmat ovat siis yhteisiä. Koska toiminnan luonne on sama, ovat mahdolliset ratkaisut myös usein samoja.

Yksi mahdollinen jatkotutkimusaihe olisi jatkossa toteutettavien korkokatteeseen vaikuttavien toimenpiteiden seuranta. Esimerkiksi jos lainamarginaaleja lähdetäisiin nostamaan aikaisempaa voimakkaammin, voitaisiin toimenpiteen vaikutuksia seurata. Tutkimus voitaisiin toteuttaa seuraamalla taloudellisten lukujen kehitystä, mutta myös esimerkiksi haastatteleamalla asiakkaita, joita muutokset ovat koskettaneet.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Hirsjärvi, S, Remes, P, Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita 13. Osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino OY.

Kontkanen, E. 2011. Pankkitoiminnan käsikirja 3. Uudistettu painos. Jyväskylä: Bookwll Oy.

Haastattelut:

Aalto, S. 2013. Pankinjohtaja. Päijät-Hämeen Osuuspankki. Haastattelu 12.6.2013a.

Aalto, S. 2013. Pankinjohtaja. Päijät-Hämeen Osuuspankki. Haastattelu 10.8.2013b.

Internet-lähteet:

Eurooppatiedotus 2012. Euroopan talouskriisin taustat ja kulku. Eurooppatiedotus [viitattu 20.7.2013]. Saatavissa:

<http://www.eurooppatiedotus.fi/Public/default.aspx?contentid=242190#.UuFU07Tkupo>

European Central Bank 2013. Rahapolitiikka. European Central Bank [viitattu 3.8.2013]. Saatavissa:

http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/monpol/html/mp_014.fi.html

The Financial Crisis Inquiry Commission. 2011. The Financial Crisis Inquiry Report [viitattu 20.7.2013]. Saatavissa: [http://fcic-](http://fcic-static.law.stanford.edu/cdn_media/fcic-reports/fcic_final_report_full.pdf)

[static.law.stanford.edu/cdn_media/fcic-reports/fcic_final_report_full.pdf](http://fcic-static.law.stanford.edu/cdn_media/fcic-reports/fcic_final_report_full.pdf)

Finanssivalvonta. 2013a. Määräykset ja ohjeet 1/2013: Rahoitussektorin kirjanpito, tilinpäätös ja toimintakertomus [viitattu 13.7.2013]. Saatavissa:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Uusi/Documents/01_2013.M1.pdf

Finanssivalvonta. 2013b. Valvottavien taloudellinen tila ja riskit 1.

Finanssivalvonta [viitattu 13.7.2013]. Saatavissa:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Analyysit_tutkimukset/Documents/Valtari_1_2013.pdf

Finanssivalvonta. 2013c. Valvottavien taloudellinen tila ja riskit 2.

Finanssivalvonta [viitattu 22.9.2013]. Saatavissa:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Analyysit_tutkimukset/Documents/Valtari_2_2013.pdf

Laki luottolaitostoiminnasta 9.2.2007/121 [viitattu 17.8.2013].

Saatavissa:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070121>

Lassila, A. 2013 HS-analyysi: Pankkivero lässähti pankkien luovuuteen.

Helsingin Sanomat [viitattu 17.8.2013]. Saatavissa: [http://www.hs.fi/talous/HS-](http://www.hs.fi/talous/HS-analyysi+Pankkivero+l%C3%A4ss%C3%A4hti+pankkien+luovuuteen/a1359776558559)

[analyysi+Pankkivero+l%C3%A4ss%C3%A4hti+pankkien+luovuuteen/a1359776558559](http://www.hs.fi/talous/HS-analyysi+Pankkivero+l%C3%A4ss%C3%A4hti+pankkien+luovuuteen/a1359776558559)

Lassila, A. 2013 Danske Bank laskutti asiakkaita pankkiverosta. Helsingin

Sanomat [viitattu 31.8.2013]. Saatavissa:

<http://www.hs.fi/talous/Danske+Bank+laskutti+asiakkaita+pankkiverosta/a1377840503190?ref=hs-art-new-2>

OP-Pohjola. 2013. OP-Pohjola osk [viitattu 17.8.2013]. Saatavissa:

<https://www.op.fi/op/op-pohjola-ryhma/op-pohjola-ryhma/op-pohjola-osk?id=80107&srcpl=8>

OP-Pohjola. 2012. OP-Pohjola-ryhmän toiminkertomus ja tilinpäätös 2012.

[viitattu 21.9.2013]. Saatavissa: [http://www.op-pohjola-](http://www.op-pohjola-annualreport.fi/2012/filebank/4199-)

[annualreport.fi/2012/filebank/4199-OP_Pohjola_ryhman_toimintakertomus_ja_tilinpaaotos2012.pdf](http://www.op-pohjola-annualreport.fi/2012/filebank/4199-OP_Pohjola_ryhman_toimintakertomus_ja_tilinpaaotos2012.pdf)

Suomen Pankki. 2012. Rahoitustilastot – Vuosikatsaus 2012. Suomen Pankki

[viitattu 13.7.2013]. Saatavissa:

http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/tilastojulkaisut/rahoitustilastot/Documents/Rahoitustilastot_Vuosikatsaus_2012.pdf

Sipilä, J. 2013. Puttonen: järjestön pankkivero saattaisi nostaa asuntolainojen marginaaleja. MTV3 [viitattu 17.8.2013]. Saatavissa:

<http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/puttonen-jarjeton-pankkivero-saattaisi-nostaa-asuntolainojen-marginaaleja/2012/09/1621013>

Tilastokeskus. 2011. Bruttokansantuote väheni 8,2 prosenttia vuonna 2009.

[viitattu 20.7.2013]. Saatavissa:

http://tilastokeskus.fi/til/vtp/2009/vtp_2009_2011-01-28_tie_001_fi.html

Tuominen, A. & Vesala, J. 2013. Valvottavien taloudellinen tila ja riskit.

Finanssivalvonta. Lehdistötilaisuus 18.9 [viitattu 22.9.2013]. Saatavissa:

http://wms.magneetto.com/finanssivalvonta/2013_0918_info/view

Valtiovarainministeriö. 2012. Hallituksen esitys pankkiveroksi.

Valtiovarainministeriö. [viitattu 17.8.2013]. Saatavissa:

http://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20121122Hallit/na.me.jsp

Yle. 2013. Pankit tiukentavat asuntolainojen ehtoja. Yleisradio [viitattu

17.8.2013]. Saatavissa:

http://yle.fi/uutiset/pankit_tiukentavat_asuntolainojen_ehtoja_jos_muutosta_halua_t_pitaa_maksaa/6578481

Painamattomat lähteet ja intranet:

Päijät-Hämeen Osuuspankin tasekirja tilikaudelta 2012.

Päijät-Hämeen Osuuspankin tasekirja tilikaudelta 2011.

Päijät-Hämeen Osuuspankin tasekirja tilikaudelta 2010.

Päijät-Hämeen Osuuspankin tasekirja tilikaudelta 2009.

Päijät-Hämeen Osuuspankin kuukausittainen sisäinen raportointi: OP-Markkinariskit ja Korkoriskipositiot.

Päijät-Hämeen Osuuspankin korkokatelaskuri ja johdannaislaskuri.